

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Projekt građanin

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE
I. razina

ISBN 975-953-7290-06-01

Projekt građanin

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE

I. razina

NAKLADNIK

Agencija za odgoj i obrazovanje
Badalićeva 24, 10000 Zagreb
www.azoo.hr

ZA NAKLADNIKA

Vinko Filipović, prof.

UREDNIK

Miroslav Mićanović

KNJIGU PRIREDILA

Nevenka Lončarić Jelačić

NASLOVNICA I GRAFIČKA PRIPREMA ZA TISAK

Iva Čular, Studio grafičkih ideja

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Učenici OŠ "Braće Radić", Koprivnica

TISAK

Teovizija d.o.o.

Naklada 2000

ISBN 975-953-7290-06-01

Pripremljeno u Agenciji za odgoj i obrazovanje

Tiskano u Hrvatskoj 2007.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu

Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 651302.

© 2006. Center for Civic Education 03 02 01 06 07 08

© 2007. za hrvatsko izdanje Agencija za odgoj i obrazovanje

Sva prava pridržana. Obrasci u ovome tekstu mogu se umnožavati u svrhu podučavanja. Umnožavanje ili prenošenje ovog rada u bilo kojem obliku ili na bilo koji elektronski, mehanički ili drugi način, dosada poznat ili koji će biti izumljen, uključujući i preslikavanje ili snimanje, i upotreba ovog rada u bilo kojem obliku i sustavu pohrane i povrata podataka zabranjeno je bez prethodnog pismenog dopuštenja nositelja izdavačkog prava.

Projekt građanin

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE

I. razina

Prevela s engleskog

Renata Ozorlić Dominić

AUTORI

Michael Fischer

Charles N. Quigley

Margaret Stimmann Branson

Roy Erickson

Duane E. Smith

Agencija za odgoj i obrazovanje

Zagreb, 2007.

Izvornik

PROJECT CITIZEN LEVEL ONE
TECHER'S GUIDE

2006 Center for Civic Education
03 02 01 06 07 08

All rights reserved. Forms in this text may be reproduced for instructional purposes.
Reproduction or transmittal of this work in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, and use of this work in any form in any information storage and retrieval system is forbidden without prior written permission of the copyright holder.

SADRŽAJ

Uvod	7
Uočavanje problema javne politike u vašoj zajednici: 1. korak	15
Iskustva učitelja: 1. korak	16
Odabir problema za istraživanje u razredu: 2. korak	19
Iskustva učitelja: 2. korak	21
Prikupljanje podataka o problemu koji će razred istraživati: 3. korak	23
Iskustva učitelja: 3. korak	24
Izrada razrednog portfelja: 4. korak	27
Iskustva učitelja: 4. korak	30
Predstavljanje vašeg portfelja: 5. korak	33
Iskustva učitelja: 5. korak	35
Osvrt na vaše iskustvo učenja 6. korak	37
Iskustva učitelja: 6. korak	38
Dodaci	39

Napomena čitateljima

Dragi učenici, učitelji i roditelji:

Mi u Centru za građanski odgoj pozdravljamo vaše sudjelovanje u programu Mi narod: Projekt građanin, program građanskog odgoja. Nadamo se da će vam biti zanimljiv i koristan.

Prema riječima Abrahama Lincolna, naslijedili smo vlast koja je „narodna, od strane naroda i za narod“. Naše pravo na sudjelovanje u vlasti da bismo zaštitili svoja prava i promicali zajedničku dobrobit nosi sa sobom i određenu vrstu odgovornosti. Ta odgovornost odnosi se na potrebu stjecanja znanja i vještina potrebnih za inteligentno sudjelovanje te spremnost na promicanje slobode i pravde za sve.

Vjerujemo da će ovaj program pridonijeti znanju učenika, unaprijediti njihove vještine i produbiti njihovo razumijevanje načina na koje možemo surađivati da bismo unaprijedili svoje zajednice.

Nadamo se da će vam ovaj program biti poticajno i vrijedno iskustvo.

S poštovanjem,

Charles N. Quigley
IZVRŠNI DIREKTOR

Zahvala

DIREKTORU PROGRAMA PROJEKT GRAĐANIN

Michaelu Fischeru

STRUČNJACIMA ZA RAZVOJ KURIKULUMA

Charlesu N. Quigleyu
Margaret Stimmann Branson
Royu Ericksonu
Duane E. Smith

DIREKTORICI IZDAVAŠTVA

Theresi M. Richard

UMJETNIČKOM DIREKTORU

Marku Stritzelu

DIZAJNERICI

Erin Breese

Uvod

Sudjelovanje građana u rješavanju problema u zajednici

A. Svrha

Prema riječima Abrahama Lincolna, naslijedili smo vlast koja je „narodna, od strane naroda i za narod“. Naše pravo na sudjelovanje u vlasti da bismo zaštitili svoja prava i promicali zajedničku dobrobit nosi sa sobom i određenu vrstu odgovornosti. Ta odgovornost odnosi se na potrebu stjecanja znanja i vještina potrebnih za inteligentno sudjelovanje te spremnost na promicanje slobode i pravde za sve.

Ciljevi

Projekt građanin učenike upoznaje i uvodi u metode i postupke koje vlast koristi u procesu upravljanja. Cilj programa je razvijati interes učenika za aktivno građanstvo i sudjelovanje u vlasti putem

- pružanja znanja i vještina potrebnih za učinkovito sudjelovanje
- pružanja praktičnog iskustva oblikovanog tako da potiče osjećaj stručnosti i učinkovitosti
- razvijanja svjesnosti o važnosti građanskog djelovanja

Vjerujemo da će ovaj program pridonijeti razvijanju znanja učenika, osnažiti njihove vještine i produbiti razumijevanje toga kako „ljudi“ – svi mi zajedno – možemo zajedničkim radom unaprijediti svoju zajednicu.

B. Upoznavanje učenika s pojmom javne politike i procesom donošenja politike

Pretpostavka uspješnog ostvarivanja ciljeva i svrhe Projekta građanin je pomoći učenicima da razumiju pojam javne politike i proces donošenja politike. Preporučljivo je da prije započinjanja s aktivnostima predstavljenima u priručniku za učenike, učitelj s učenicima razradi navedene pojmove da bi učenici razumjeli što je to javna politika i proces donošenja politike, u skladu s općim značenjem tih pojmova i time kako ih koriste znanstvenici politolozi.

1. Definiranje javne politike

Program je usmjeren na razvijanje javne politike koja se bavi određenim problemom u zajednici te, ukoliko učitelj i razred tako odluče, preporukama te politike nadležnim državnim tijelima. Stoga je važno da učenici razumiju pojam javne politike.

U smislu ovog programa javna politika je dogovorni način na koji naša vlast, na bilo kojoj razini, ispunjava svoje odgovornosti, kao što su zaštita prava osoba i promicanje dobrobiti svih ljudi. Najčešće zakonodavstvo oblikuje javnu politiku u zakone. Ostali primjeri politike sadržani su u nalogima, pravilima i uredbama koje donose izvršni organi vlasti, a u nekim slučajevima to mogu biti i odluke sudova bilo koje razine.

Budući da je jedan od glavnih ciljeva pomoći ljudima da nauče kako će sudjelovati u vlasti, želimo da oni is-

pitaju probleme koji postoje ili kojima bi se, barem djelomično, trebali baviti tijela vlasti. Rješenja problema koja učenici pronađu trebala bi sadržavati preporuke u smislu politike za čiju je provedbu vlast odgovorna. Preporučena politika može sadržavati i preporuke koje se odnose na dio odgovornosti ljudi u zajednici.

UPOTREBA NOVINA ZA UPOZNAVANJE S JAVNOM POLITIKOM

Potrebno vrijeme: Dva školska sata

Potrebni materijal: Nekoliko primjeraka lokalnih novina (8 do 12 primjeraka po razredu ili grupi) i primjerak Radnog lista za učenike 1 i 2, za svakog učenika.

Postupci:

Prvi školski sat

- 1) Podijelite učenicima radni list „Što je javna politika?“ (Dodatak H - Radni list za učenike) i recite im da u prvi okvir navedu što oni misle da znači pojam javna politika.
- 2) Zatim postavite cijelom razredu pitanje „Što je javna politika?“. Koristeći metodu sijevanja ideja zapišite sve odgovore na ploču, prozirnicu ili plakat. Trebat ćete ih u sljedećem koraku.
- 3) Podijelite razred u manje grupe od tri do četiri učenika. Svakoj grupi dajte jedan primjerak lokalnih novina iz kojih odabiru četiri do pet članaka koji odražavaju ono što ta grupa podrazumijeva pod pojmom javne politike. Svaki odabrani članak mora biti iz drugog dijela novina, npr. domaće vijesti ili vijesti iz svijeta, poslovne stranice, sport i sl. Grupe se moraju pripremiti za predstavljanje i obranu svakog članka koji su odabrale kao primjer javne politike.
- 4) Pozovite svaku grupu da predstavi jedan od odabranih članaka i obrani ga kao primjer javne politike pred razredom. Grupa koja dolazi sljedeća ne bi trebala predstaviti članak koji tematski pripada istom dijelu novina kao i članak prethodne grupe.
- 5) Upotrijebite primjere koje su odabrali učenici za vođenje rasprave o tome koji su ključni elementi javne politike. Recite učenicima da te podatke zabilježe u drugi okvir na radnom listu „Što je javna politika?“. Uobičajeni odgovori mogli bi biti, ali nisu ograničeni na sljedeće:

- djelovanje tijela vlasti
- vlast/ovlast
- zajedničko dobro
- uočavanje problema
- zaštita građana
- rješavanje problema

6) Nakon rasprave o ključnim elementima javne politike, dajte vremena grupama da sastave definiciju javne politike, napišu je na plakat, a potom je predstavite razredu.

7) Nakon što su sve grupe predstavile svoje definicije, učitelj bi trebao podcrtati ili zabilježiti sve zajedničke pojmove ili izraze koji su se pojavili u definicijama.

8) Iz ovih zajedničkih elemenata, primjeraka iz novina, i sijevanja ideja razred bi dogovorno trebao izraditi zajedničku definiciju javne politike.

Izborna aktivnost: Kao zadatak za istraživanje recite učenicima da sakupe definicije javne politike iz različitih izvora. Neka razred međusobno uspoređi definicije, a potom im dajte vremena da pročite, revidiraju ili preoblikuju razrednu definiciju ako žele.

Drugi školski sat

1) Podijelite radni list „Što jest i što nije javna politika? (Dodatak H - Radni list za učenike 2). Pregledajte upute zajedno s učenicima i raspravite primjere navedene za prvi problem. Vratite se na definiciju koju su napisali zajedno kao razred u prvome dijelu zadatka i zamolite ih da objasne kako se ona uklapa u navedeni primjer.

2) Recite učenicima da pronađu svoja vlastita rješenja za jedan ili više problema navedenih u stupcu problema u zajednici. Neka se učenici podijele u male grupe od troje do četvero učenika i međusobno podijele svoja rješenja.

3) Dodijelite po jedan od problema u zajednici svakoj grupi i recite im da donesu jedno zajedničko rješenje koje jest i jedno rješenje koje nije javna politika. Neka se svaka grupa pripremi za predstavljanje svog rada cijelom razredu.

4) Da biste provjerili njihovo razumijevanje, zadajte učenicima zadatak da navedu još barem dva problema iz njihove zajednice i upišu ih u prazne okvire na radnom listu. Tada mogu individualno ili za domaću zadaću predložiti moguća rješenja za svaki problem.

Pitanja za raspravu

1. Što ste naučili o značenju javne politike?
2. Je li se tvoje poimanje javne politike izmijenilo uslijed ove aktivnosti?
3. Tko je odgovoran za donošenje javne politike?
4. Kako bi se mogla postojeća javna politika izmijeniti?

2. Proces donošenja politike

Važno je da učenici razumiju središnju ulogu vlasti (lokalne, regionalne i nacionalne) u oblikovanju javne politike. Oni bi također trebali razumjeti da je uloga vlasti samo jedan dio procesa; sve građane u zajednici treba poticati na sudjelovanje. Demokratsko donošenje odluka zahtijeva i suglasnost građana u imenovanju dužnosnika i njihovo sudjelovanje u vlasti.

Donošenje politike može započeti kada ljudi u zajednici uoče da problem postoji. Uočavanje problema može potjeći od medija, političara, udruga građana ili tijela vlasti. Zatim ljudi mogu razmišljati o tome kako najbolje riješiti taj problem te potom nastoje uvjeriti vlast da usvoji njihova rješenja i provedu ih u djelo. U tome procesu vrlo će vjerojatno doći do neslaganja oko toga što bi se trebalo poduzeti u vezi s određenim problemom i tko bi to trebao učiniti. Često se pojave i alternativni prijedlozi. Cjelokupan proces uključuje prikupljanje i analizu podataka, procjenjivanje posljedica alternativnih akcija, i prikupljanje potpore za jedan ili drugi prijedlog. Kada se ljudi dogovore oko prikladnog načina djelovanja moraju uvjeriti nadležno državno tijelo da usvoji predloženu politiku. Kada se politika usvoji, ona mora biti provedena.

3. Aktivnosti za uvođenje procesa donošenja politike

Dijagram tijeka pokazuje kako se proces donošenja politike odvija u većini slučajeva. Pregledavanje dijagrama tijeka zajedno s učenicima pomoći će da oni bolje razumiju ovaj složeni proces. Primjerak koji možete umnožiti nalazi se u Dodatku H - Radni list 3 za učenike.

Nakon što ste objasnili tijek politike prikazan na dijagramu, podijelite razred u male radne grupe po četiri učenika. Neka učenici međusobno raspravljaju o dijagramu i provedu istraživanje da bi bolje razumjeli proces, i kako se on može primijeniti na tijela njihove lokalne ili državne uprave. Zatim podijelite dijagram na četiri odvojena područja: 1) Ulazni čimbenici 2) Odlučivanje 3) Ishodi 4) Provedba (uključujući i vrednovanje i povratnu informaciju). Dodijelite područja, ili dopustite da svaki član grupe odabere jedno od područja i napiše dva do tri odlomka objašnjenja tog dijela dijagrama. Nakon što su dovršili pismeni zadatak neka članovi grupe oblikuju četiri područja u esej koji opisuje proces donošenja politike.

C. Tko su donositelji odluka?

Jedna od bitnih stvari koje će učenici morati naučiti u svezi s javnom politikom je da postoji više različitih donositelja odluka koji mogu biti nadležni ili odgovorni za bavljenje nekim problemom.

1. Aktivnosti za uvođenje pojma donositelja odluka

Pomoću radnog lista 4A u Dodatku H pokažite učenicima kako različiti donositelji odluka mogu biti odgovorni za bavljenje čestim problemom neopravdanog izostajanja iz škole. Nakon rasprave o navedenom primjeru podijelite učenicima primjerak tablice „Tko su odgovorni donositelji odluka?“ (Dodatak H - Radni list 4B). neka učenici rade u malim grupama od troje-četvero. Zadatak je svake grupe da uoči problem u svojoj školi ili zajednici koji bi mogao zahtijevati rješenje kroz javnu politiku, da izradi tabelu za problem koji su odabrali i predstavi svoj rad razredu.

2. Građani i proces donošenja politike

Važno je da učenici razumiju ulogu građana u oblikovanju javne politike. Građani mogu biti uključeni u sve razine procesa svojim sudjelovanjem u javnim raspravama, pisanjem pisama svojim predstavnicima i novinama, telefonskim pozivima i pisanjem poruka e-poštom, praćenjem prijedloga i protu-prijedloga, sudjelovanjem u demonstracijama, uvjeravanjem ostalih građana da podrže određeno alternativno rješenje, provedbom istraživanja, podnošenjem vlastitih prijedloga i svjedočenjem na javnim saslušanjima. Ovo nije iscrpan popis ali zorno prikazuje da postoje mnoge mogućnosti za sudjelovanje građana u procesu donošenja odluka.

D. Pripremanje razreda

Slijedite ovaj postupak da biste pripremili svoj razred za sudjelovanje u Projektu građanin.

1. Koristite odrasle volontere

Preporučuje se da zamolite odrasle da dobrovoljno pomognu učenicima u provedbi zadataka potrebnih za izradu razrednog portfelja. Volonteri mogu biti roditelji, umirovljenici, suradnici u nastavi, voditelji udruga mladih ili druge građanski osviještene osobe. Volonteri mogu s učenicima podijeliti svoja životna iskustva u provedbi ideja koje se razmatraju; obogatiti praktično iskustvo svojom ulogom vodiča i odgovaranjem na pitanja; uspostaviti trajnu vezu i biti redovito dostupni, bilo osobno ili telefonski, da bi odgovorili na pitanja ili probleme koji bi se mogli pojaviti tijekom programa.

Navedeni popis smjernica za odrasle volontere nalazi se u Dodatku A. Može ga se umnožavati i dijeliti.

PRIJEDLOZI KAKO ODRASLI VOLONTERI MOGU POMOĆI UČENICIMA

Provjera zadataka i procedura. Pomozite učenicima da razumiju korake koje moraju poduzeti u izradi svojih portfelja. Podijelite učenicima primjerke radnog lista „Kriteriji vrednovanja portfelja za Projekt građanin i saslušanje“ koji se nalazi u ovome priručniku (Dodatak H – Radni list 6). Pomoću ovog radnog lista učenici će moći samo-vrednovati svoj vlastiti rad.

Prikupljanje podataka. Pomognite učenicima pri pronalaženju izvora podataka. Objasnite im kako će prikupiti podatke o problemu koji razmatraju. Odrasli volonteri mogu na primjer pomoći učenicima da:

- pronađu podatke u knjižnici
- koriste računalo kako bi pronašli podatke i vrijedne izvore dostupne na Internetu
- koriste telefonske imenike ili računalne direktorije kako bi pronašli državna tijela i privatne organizacije koje bi mogle raspolagati vrijednim podacima
- kontaktiraju ljude u zajednici koji bi mogli biti dobri izvori podataka
- napišu pisma u kojima traže informaciju
- se pripreme za vođenje razgovora s osobama telefonski ili osobno
- osiguraju prijevoz do mjesta razgovora ili drugih mjesta gdje učenici mogu doći do podataka.

Priprema predavljanja portfelja. Vodite učenike u pripremi i organiziranju usmenog predavljanja portfelja. Pomozite im da organiziraju predavljanje pred skupinama u zajednici.

Osvrt na iskustvo. Pomognite učenicima u pripremi pisanih izvjava o tome što su naučili sudjelovanjem u programu, s kojim problemima susreli i što bi učinili drugačije kada bi pripremali drugi portfelj.

OGRANIČITE POMOĆ ODRASLIH VOLONTERA

Prikupljanje podataka. Odrasli ne bi trebali prikupljati podatke za učenike

- pisanjem pisama ili obavljanjem telefonskih razgovora umjesto njih, ili
- vođenjem istraživanja koje bi učenici morali sami provesti.

Izrada portfelja. Odrasli ne bi trebali pomagati učenicima

- pisanjem materijala za portfelj umjesto njih
- pisanjem govora za predavljanje portfelja
- izradom ilustracija, grafikona i slično; ili
- odabirom materijala za portfelj

Priprema predavljanja portfelja. Odrasli ne bi trebali pripremati predavljanje umjesto učenika. Pogledajte Dodatak A.

2. Organiziranje javnih smotri

Smjernice i procedura za vođenje smotre nalaze se u Dodatku B ovog priručnika.

3. Vrednovanje portfelja i simulacija javnog saslušanja

Materijal koji vam može pomoći u organizaciji i vođenju smotre u vašoj učionici ili na drugom javnom mjestu nalazi se u Dodatku B. Smjernice za članove zajednice koje ćete odabrati za procjenitelje nalaze se u Dodatku C i E. Obrasci za bodovanje koje će procjenitelji koristiti za vrednovanje postignuća učenika u predavljanju portfelja i saslušanju nalaze se u Dodatku D i F. Ove obrasce za bodovanje mogu koristiti i učitelji u svrhu vrednovanja rada učenika, bez obzira na to hoće li se ili ne održati smotra.

E. Pomoć učenicima u izradi portfelja i pripremi za simulirano javno saslušanje

Služeći se ovim prijedlozima pomozite učenicima da razumiju korake koje treba proći od odabira problema koji će proučavati i izrade vlastitog portfelja do pripreme za simulirano javno saslušanje. Slobodno izmijenite ili prilagodite navedene korake na bilo koji način za koji mislite da bi bio korisniji u vašem razredu. Na kraju svakog koraka zamolili smo učitelje s iskustvom u Projektu građanin da podijele s nama svoje najbolje ideje i prijedloge temeljene na njihovom iskustvu pokušaja i pogrešaka. Nadamo se da će vam ove ideje pomoći da rad u Projektu građanin bude uspješno odgojno-obrazovno iskustvo za vaše učenike.

Uvođenje Projekta građanin u razred. Započnite tako da učenici pročitaju i rasprave „Uvod“ koji se nalazi na stranici 1 – 3 priručnika za učenike.

Napravite pregled uputa za program i smotru. Pregledajte zajedno s učenicima podatke koji se nalaze u „Uvodu“ priručnika za učenike (stranice 1 – 3). U „Uvodu“ se nalazi pregled zadataka koji se rješavaju kroz projekt. Da bi učenici bolje razumjeli korake koje će poduzimati, pokažite im grafički prikaz koji se nalazi u priručniku za učenike.

Ako će učenici sudjelovati u smotri, važno je da istaknete kako je to za njih prilika da na simulaciji javnog saslušanja predstave svoj rad i razredni portfelj zajedno sa drugim razredima koji su sudjelovali u projektu. Smotra nije natjecanje. Mnogo je važnije da se učenici usredotoče na to da rade najbolje što mogu dok uče tijekom procesa. Znanje i vještine koje će steći i stavovi koje će razviti usmjeravanjem na građansko sudjelovanje trajat će i nakon što završi smotra.

1. KORAK

UOČAVANJE PROBLEMA JAVNE POLITIKE U VAŠOJ ZAJEDNICI

SVRHA

Raspravite o svrsi ovog koraka s učenicima. Svrha je *1. koraka* da učenici:

- osvijeste ono što već znaju o problemima u svojoj zajednici
- rasprave o tim problemima s roditeljima, susjedima ili drugim članovima zajednice, da bi saznali što oni znaju i što misle o tim problemima
- prikupe dovoljno podataka da bi mogli odabrati problem za koji se razred dogovori da je važan za proučavanje.

A. Rasprava u razredu

Raspravite o tome što učenici znaju o problemima u zajednici. Popis problema koji su česti u mnogim zajednicama nalazi se u priručniku za učenike da se usmjere pažnja na ovaj zadatak. Navedene probleme treba predstaviti kao poticaj učenicima da sami počnu razmišljati o problemima u njihovim zajednicama.

Obavijestite učenike da se od njih ne očekuje da za svoj projekt odaberu jedan od problema koji su spomenuti u priručniku. Oni mogu odabrati drugi problem koji je značajniji za njihovu zajednicu. Ako ste proveli aktivnost koja se nalazi na stranicama 8 – 9 ovog priručnika, „Upotreba novina za upoznavanje s javnom politikom“, učenici su već vjerojatno uočili važna pitanja u njihovoj zajednici koja treba detaljnije istražiti.

Važno je da razred odabere problem za koji oni mogu predložiti razumnu i provedivu javnu politiku koja podrazumijeva uključenost pojedine razine vlasti te u određenoj mjeri i njezinu uključenost u rješavanje problema.

B. Rad u maloj grupi

Uvedite učenike u prvu raspravu o tome što oni već znaju o problemima navedenima u njihovom priručniku. Neka vam tada metodom oluje mozgova navedu druge probleme koje su uočili u svojoj zajednici. Kada su zadovoljni s popisom problema koje su odabrali (onih navedenih u tekstu i/ili vlastitih), podijelite razred u grupe od tri-četiri učenika i dodijelite svakoj grupi jedan problem. Svaka grupa treba riješiti zadatak za rad u maloj grupi opisan na stranici 5 priručnika za učenike pomoću „Obrasca za uočavanje i analizu problema“ koji se nalazi na stranici 6, a u koji će upisati svoje odgovore. Na kraju, neka učenici izvijeste o učinjenom i rasprave svoje odgovore.

C. Zadaci za domaću zadaću

Zadajte domaću zadaću. Zadajte domaću zadaću opisanu na stranici 7. Možete podijeliti razred u grupe od kojih će svaka biti odgovorna za jedan ili više od navedena tri zadatka, ovisno o njihovom interesu i sposobnostima. Pobrinite se da učenici znaju kako će koristiti obrasce koje se nalaze u priručniku za učenike na stranicama 8 – 10. Ono što učenici izrade u ovom koraku koristit će se u Koraku 2.

Napomena: Učenici mogu koristiti obrasce u svojim priručnicima ili ih vi možete za njih umnožiti. Komplet ovih obrazaca za umnožavanje nalazi se u ovom priručniku u Dodatku G, Obrasci 1 – 13.

OSVRT

Korak 6 „Osvrt na tvoje iskustvo učenja“ odnosi se na osvrt na cjelokupni proces Projekta građanin, međutim, vjerujemo da je važno na kraju svakog koraka napraviti osvrt na svrhu i aktivnosti vezane za taj korak. Pitanja za osvrt mogu biti sljedeća:

1. Na koje načine ljudi mogu najbolje naučiti o problemima u njihovoj zajednici?
2. Što ste naučili o problemima u svojoj zajednici?
3. Ima li svatko odgovornost da zna i razumije probleme u svojoj zajednici? Zašto da ili zašto ne?
4. Je li odgovornost vlasti da se bavi svakim problemom koji postoji u zajednici? Zašto da ili zašto ne?
5. Što se može dogoditi zajednici ako građani zanemaruju njezine probleme?

ISKUSTVA UČITELJA

Savjeti iskusnih učitelja.

Učitelji koji su uspješno provodili Projekt građanin sa svojim učenicima podijelili su s nama sljedeće ideje i prijedloge.

1. Na početku godine izvjesite „Oglasnu ploču zanimljivosti“. Svaki put kada učenici naiđu na zanimljiv problem mogu ga staviti na „Oglasnu ploču zanimljivosti“. Kada razred započne raditi Korak 1 - Uočavanje problema javne politike u zajednici, pregledajte može li koji od problema s „Oglasne ploče zanimljivosti“ biti tema za istraživanje. Učenici će saznati da su neki od problema već riješeni, da nisu više zanimljivi, a da su neki postali još važniji.
2. Da biste potakli učenike na razmišljanje o procesu odabira problema tijekom godine im povremeno donesite novine da pregledaju tekuće događaje i probleme javne politike koji se odnose na školu, lokalnu zajednicu i državu.
3. Kao zadatak izvan razreda predložite učenicima da razgovaraju sa raznim članovima zajednice što oni misle o problemima koje uočavaju. Na primjer, jednom mogu razgovarati s nekim tko je mlađi od njih, a drugi put s nekim tko je stariji od njihovih roditelja, i sl. Pitanja i problemi koji se pojave u tim razgovorima mogu se dodati postojećem popisu. Pretvorite to u sat pisanja i predložite učenicima da napišu esej o tome što su naučili o svojoj zajednici iz razgovora s njezinim pripadnicima. Ti eseji pomoći će učenicima da pojasne predstavljene ideje.

4. Pozovite ravnatelja i/ili savjetnika na razgovor o problemima koje su uočili u školi. Upoznajte ih s popisom problema koji je sastavio razred i potaknite učenike na otvorenu raspravu o tim problemima. To pruža mogućnost upravi škole da se uključi u projekt od početka i podrži učenike u njihovom radu.
5. Pozovite lokalnog/gradskog dužnosnika u razred na raspravu o problemima u zajednici. Drugi gosti mogu biti predsjednici povjerenstava ili voditelji udruga u zajednici. Posebne interesne grupe mogu vam također pružiti korisne informacije.
6. Pozovite vašeg saborskog zastupnika u razred na raspravu o problemima u svezi s kojima bi on/ona mogli pokrenuti zakonsku akciju.
7. Kad vaši učenici odaberu problem koji će rješavati kroz Projekt građanin vodite računa o tome da on bude realnih razmjera. Strategija koja vam u tome može pomoći je **dijagram stabla**. Na primjer, učenici kao problem mogu uočiti glad u svijetu. To mogu označiti kao deblo stabla. Kao grane stabla učenici mogu navesti uz to povezane probleme koji nisu tako općeniti i opsežni, npr. učenici koji svakodnevno dolaze gladni u školu, gladni ljudi na ulicama grada i sl.
8. Vodite računa da su problemi koje učenici odaberu pitanja javne politike. Tako će, kada dođu do 2. koraka - „Odabir problema za istraživanje u razredu“, moći odabrati problem s popisa problema koji odražavaju pitanja javne politike. Također, neka problemi koje učenici odabiru budu doista formulirani kao problemi. Na primjer, izraz „školska oprema“ nije definicija problema. Bolje bi bilo formulirati problem npr. „naša škola nema dovoljno računala“.
9. Uvijek pokušajte uključiti ostale nastavnike u projekt. Nastavnici društvenih predmeta, jezika, matematike i prirodnih predmeta mogu bitno pridonijeti uspjehu projekta. Školski knjižničar i informatičar, učitelj likovne umjetnosti ili tehničkog odgoja te drugi zaposlenici škole mogu vam pomoći da uspješno dovršite projekt.

2. KORAK

ODABIR PROBLEMA ZA ISTRAŽIVANJE U RAZREDU

SVRHA

Raspravite o svrsi ovog koraka s učenicima. Svrha je *2. koraka* da učenici:

- utvrde što je razred naučio o problemima u svojoj zajednici
- odluče trebaju li još podataka prije no što odaberu problem
- odaberu jedan problem koji će kao razred istraživati.

A. Rasprava u razredu

Pregledajte prikupljene podatke. Vaš razred bi trebao pregledati što su naučili o problemima u zajednici prije no što odaberu jedan problem koji će kao razred istraživati. Predlažemo vam da koristite sljedeći postupak.

Pokrenite raspravu o tome što su učenici naučili kroz svoj rad 1. koraku. Raspravite o pitanjima poput ovih

1. Što ste naučili o problemima u zajednici od ljudi s kojima ste razgovarali?
2. Koji od problema vam se čine najvažnijima?
3. Jesu li to problemi koji se mogu riješiti donošenjem javne politike?
4. Za koje probleme vam se čini da bi se mogli riješiti promjenom postojeće javne politike?
5. Koji od problema u zajednici su najvažniji za vas?

Vaši učenici su do sada već naučili da u svakoj zajednici postoje problemi. Neki od problema koje su razmatrali odnose se samo na njihovu zajednicu, a neki su mnogo veći i mogu se naći gotovo u svakoj zajednici. Pronaći problem koji ih zanima, a da ga pritom mogu i uspješno riješiti nije uvijek lako.

Na primjer, znamo da nemaju svi na svijetu dovoljno hrane. Pojedinci i cijele obitelji širom svijeta suočavaju se s kratkoročnim i dugoročnim nedostatkom hrane uslijed vremenskih nepogoda, rata ili siromaštva. Odabir problema gladi u svijetu je prevelik zadatak za projekt, pa učenici vjerojatno neće moći provesti uspješno istraživanje i doći do provedivog rješenja u obliku javne politike. Ako se doista žele baviti problemom nedostatka hrane, možete ih usmjeriti prema istraživanju problema pojedinaca ili grupa u njihovoj zajednici koji nemaju dovoljno hrane, primjerice beskućnici, siromašni, stariji građani ili djeca koja dolaze u školu bez odgovarajuće prehrane.

Razmotrite ove smjernice koje razred može koristiti uvijek kada uspoređuju probleme za istraživanje:

1. Ima li vlast ovlast i odgovornost za donošenje politike koja će se baviti ovim problemom?
2. Je li razumno vjerovati da bi trebalo predložiti javnu politiku da bi se problem riješio?
3. Može li se problem rješavati putem javne politike koja je i praktična i ostvariva?
4. Je li taj problem doista važan za vašu zajednicu i ima li kakav utjecaj na vas?
5. Hoćete li moći naći dovoljno podataka za izradu iscrpnog i uvjerljivog portfelja?

Ako neki od popisanih problema ne zadovoljavaju navedene smjernice predložite učenicima da ih eliminiraju iz razmatranja. Kada razred izradi kratak popis problema koji su u skladu sa smjericama, tada ćete trebati raditi s učenicima na usuglašavanju oko jednog problema koji će zajednički istraživati.

Usuglašavanje razreda oko jednog problema koji će istraživati. Kada učenici misle da su spremni neka donesu odluku koji će problem istraživati kao razred. Većinsko odlučivanje jedan je od načina da se donese takva odluka, ali to ne mora uvijek voditi i k uspješnoj provedbi projekta. Važan cilj Projekta građanin je da učenici nauče da u demokraciji nije uvijek moguće dobiti sve što žele. Učiti da su pregovaranje i kompromis ključni dijelovi procesa donošenja politike koji počiva na otvorenom dijalogu u kojem svaki učenik ima priliku izraziti svoje mišljenje i raspravljati o nedoumicama. Ako se dobro vodi, ovaj proces postizanja suglasja može poslužiti kao motivacija učenicima koji nisu zainteresirani ili se ne žele baviti određenim problemom, ako im se ukaže na njegovu važnost i uvjeri da se dobrovoljno uključe u zajednički rad na problemu.

Buduži da će svatko u razredu raditi na istome problemu, važno je da svi učenici postignu određenu razinu dogovora oko odabranog problema da bi svi dobrovoljno sudjelovali. Postizanje grupnog dogovora znači nekoliko stvari. Prvo, to znači da je svatko imao priliku slobodno reći što misli. To također znači da su postojala različita mišljenja i gledišta u vezi s problemima koji su razmatrani. Niti jedan učenik ne smije se osjećati prisiljen od strane drugih učenika ili učitelja na odabir koji ne želi. I na kraju, potrebno je uložiti napor da bi se različiti stavovi i mišljenja ujedinili u konačni dogovor.

Ovo je aktivnost koju možete provesti s razredom da im pomognete u usvajanju koncepta i prakse izgradnje i postizanja suglasja.

B. Rad u maloj grupi

Što to znači usuglasiti se?

Suglasje ne mora nužno značiti da postoji sto postotni dogovor. No, što to znači? Podijelite razred u male grupe od dvoje-troje učenika. Recite im da naprave sljedeću aktivnost i u razrednoj raspravi međusobno podjele svoj rad.

1. Pronađite u rječniku pojmove: suglasje, većina, vladavina većine, manjinska prava.
2. Pregledajte definicije i raspravite o njima. Zatim vlastitim riječima napišite novu definiciju za svaki pojam i navedite po jedan primjer.
3. Pretpostavimo da je vaš razred suzio izbor problema koje žele proučavati na ova dva: poboljšanje školske prehrane i izgradnja nove staze za koturaljke u gradskom parku. Učitelj poziva učenike na glasovanje i konačan rezultat je 15 glasova za stazu za koturaljke i 14 za poboljšanje školske prehrane.

Učitelj tada najavljuje da će razred raditi na pitanju izgradnje staze za koturaljke. Recite učenicima da individualno odgovore na ova pitanja i podijele svoje odgovore s razredom.

- a. Kako bi se osjećao da si ti htio da se poboljšaju školski obroci i zašto?
- b. Znači li vladavina većine uvijek konsenzus? Zašto da ili ne?
- c. Zašto misliš da je važno da se razred usuglasi koji problem će se proučavati?

Provedite, ako je potrebno, daljnje istraživanje. Ako učenici ne znaju dovoljno da mogu odlučiti koji problem će proučavati; ako uslijed rasprave pozele proučavati i druge probleme; ili ako se ne mogu usuglasiti koji problem će odabrati; zadajte im da prikupе podatke o drugim problemima. Neka se koriste obrascima iz 1. koraka u prikupljanju i bilježenju podataka o dodatnim problemima.

Važnost odabranog problema. Problem koji učenici odaberu treba biti slobodno odabran prema njihovu mišljenju važan za određenu grupu u zajednici (npr. vlasnici kuća u zapadnom dijelu grada, ili svi učenici sedmog razreda osnovne škole). Pripremljeni portfelj ne treba vrednovati na temelju toga smatraju li učitelj ili procjenitelj odabrani problem značajnim ili važnim. Vrednovati treba uspješnost razreda u prikupljanju, bilježenju i vrednovanju podataka o problemu, uspješnost istraživanja, kvalitetu javne politike koju predlažu i plan akcije za njenu promidžbu.

OSVRT

Kao što je već spomenuto, 6. korak „Osvrt na tvoje iskustvo učenja“ odnosi se na osvrt na cjelokupni proces Projekta građanin, međutim, vjerujemo da je važno na kraju svakog koraka napraviti osvrt na svrhu i aktivnosti vezane uz taj korak. Pitanja za osvrt u 2. koraku mogu biti sljedeća:

1. Je li razredu bilo teško dogovoriti koji će se problem proučavati? Zašto da ili ne?
2. Što je olakšalo ili otežalo odabir problema za proučavanje?
3. Osjećaš li da si dobio priliku izreži svoje ideje i mišljenja. Zašto da ili ne?
4. Zašto je usuglašavanje važan dio grupnog odlučivanja?
5. Koje mogućnosti imaš na raspolaganju kada grupa donese odluku s kojom nisi suglasan?

ISKUSTVA UČITELJA

Savjeti iskusnih učitelja.

Učitelji koji su uspješno provodili Projekt građanin sa svojim učenicima podijelili su s nama sljedeće ideje i prijedloge.

---

1. Neka učenici ukratko predstavе i objasne što su pronašli o problemu koji su analizirali. Ostali učenici moju im postavljati pitanja vezana uz taj problem.

Prije kratkih prezentacija neka razred metodom oluje mozгова predloži moguća opća pitanja koja bi mogli postaviti učeniku koji predstavlja. Npr. „Je li vlast uključena u rješavanje ovog problema?“ ili „Koje je državno tijelo uključeno u rješavanje ovog problema?“ Učenici mogu tražiti dodatna objašnjenja nekih ideja vezanih uz problem koji se predstavlja, ili pitati radi li se o problemu za koji je ostvariv te je za pretpostaviti da ga se može riješiti relativno jednostavnom politikom.

2. Potaknite učenike da pripreme „iskaz motivacije“ za problem koji ih najviše zanima. Ponekad iskaz motivacije može potaknuti druge učenike da prepoznaju važnost ideja koje netko drugi predlaže, ili pokazati učeniku da je njegove prijedloge teško obraniti.

3. Usuglašavanje u razredu pri odabiru problema koji će se istraživati zahtijeva mnogo više truda nego odlučivanje većinskim glasovanjem. Da svi učenici dobiju priliku reći što misle istaknite probleme na ploču ili plakat. Prije toga uklonite sve probleme koji ne uključuju javnu politiku i provedite jednu ili više navedenih aktivnosti za postizanje suglasja:

1. Podijelite svakom učeniku po tri raznobojne naljepnice. Neka zalijepi naljepnice pored problema koji je njima najvažniji. Uz problem mogu naljepiti jednu ili više naljepnica ovisno o tome koliko im je taj problem važan. Ovaj postupak pomaže kod sužavanja početnog popisa i daje vizualnu povratnu informaciju o tome što zanima učenike. Možete ponoviti ovu aktivnost i pri odabiru jednog problema ili dodatnom sužavanju popisa.

2. Zalijepite papire s jednim navedenim problemom uzduž zida. Neka se učenici svrstaju ispred problema koji je njima najvažniji. Učenici tada objašnjavaju zašto taj problem smatraju najvažnijim za istraživanje. Nakon što se iznesu sve informacije, učenici se mogu premjestiti ako su promijenili mišljenje.

3. Recite učenicima da problem koji im je najvažniji napišu na komad papira. Presavijene papire stavite u košaru, promiješajte ih i neka učenici izvlače po jedan papir, pročitaju i objasne što oni misle zašto je neka osoba odabrala taj problem. Potom utvrdite je li tko od učenika možda promijenio mišljenje.

4. Ako se nakon odabira problema nekoliko učenika ne slaže s odabirom postavite im nekoliko pitanja, npr. „Postoji li neko područje koje je dio problema, a koje bi ti želio istraživati?“ Ako učeniku zadate određeni zadatak u okviru odabranog problema možete ga pridobiti za sudjelovanje.

5. U svakome razredu pojavit će se jedan ili dva učenika koji neće biti sasvim zadovoljni s razrednim odabirom. Dajte im do znanja da razred mora istražiti i suprotna mišljenja kako bi njihov projekt bio potpun da će to za njih biti izvrstan zadatak.

6. Vi kao učitelj možda ćete smatrati da problem koji je razred odabrao nije najvažnije pitanje javne politike u školi ili zajednici. No ako ste sigurni da to jest javna politika i da učenici pokazuju velik interes da se njime bave kroz Projekt građanin tada biste trebali podržati njihov izbor jer je to njihov projekt, i njihov izbor ne mora biti i vaš.

7. Ako imate nedoumice u vezi s radom na kontroverznom problemu koji možda neće dobiti podršku ili će izazvati kritiku roditelja, uprave škole ili kolega učitelja možda biste trebali razmisliti o tome da odustanete od tog projekta. Vaše je pravo, a u nekim slučajevima i obveza da sebe i svoje učenike ne izlažete nepotrebnom riziku.

3. KORAK

PRIKUPLJANJE PODATAKA O PROBLEMU KOJI ĆE RAZRED ISTRAŽIVATI

SVRHA

Raspravite o svrsi ovog koraka s učenicima. Svrha je 3. koraka da učenici

- odluče gdje mogu dobiti dodatne podatke o problemu koji su odabrali
- prepoznaju da postoje razni izvori kojima se mogu koristiti u prikupljanju potrebnih podataka
- nauče vrednovati kvalitetu izvora podataka i podataka koje su prikupili

A. RASPRAVA U RAZREDU

Pronadite izvore podataka. Kad je razred odabrao problem, učenici će trebati prikupiti detaljne podatke koje će koristiti u izradi svog portfelja. Predlažemo vam da koristite sljedeće postupke.

Provedite s učenicima raspravu o izvorima podataka koji se nalaze na stranicama 12 - 14 priručnika za učenike. Dodajte druge izvore podataka koji su dostupni u vašoj zajednici. Kada raspravljate o svakom potencijalnom izvoru navedite učenicima da kažu što već znaju o tom izvoru i prethodnim iskustvima s tim izvorom podataka. Možete pitati učenike poznaju li neke odrasle osobe povezane s tim izvorom koje bi se moglo kontaktirati radi dobivanja podataka. Npr. poznaju li odvjetnika, znanstvenika, osobu koja radi u državnom tijelu, ili volontera u zajednici? Zabilježite te podatke jer će ih koristiti istraživački tim.

B. SMJERNICE

Prije no što učenici započnu kontaktirati s izvorima podataka važno je da pregledaju smjernice na stranici 15 priručnika za učenike. Neka samo jedan učenik uspostavi kontakt s jednim uredom i traži potrebne podatke ili ugovori razgovor, tako da vaš zadatak nepotrebno ne optereti urede, tvrtke ili pojedince.

C. ZADATAK ZA DOMAĆU ZADAĆU

Pronadite izvore podataka koje će vaš razred istraživati. Podijelite razred u istraživačke timove, od kojih će svaki biti zadužen za prikupljanje podataka iz jednog izvora. U zadatku za domaću zadaću, koji se nalazi na

stranicama 16 - 20 priručnika za učenike, nalaze se smjernice za učenike i obrasci za prikupljanje i bilježenje podataka. Pregledajte obrasce zajedno s učenicima, provjerite razumiju li pitanja i način bilježenja odgovora. Možete zamoliti jednog ili dvoje odraslih volontera da pomognu istraživačkom timu u provedbi ovog zadatka. Odrasli volonteri mogu pomagati učenicima ali ne smiju obavljati posao umjesto njih (vidi Dodatak A),

OSVRT

Kao što je već spomenuto, 6. korak „Osvrt na tvoje iskustvo učenja“ odnosi se na osvrt na cjelokupni proces Projekta građanin, međutim, vjerujemo da je važno na kraju svakog koraka napraviti osvrt na svrhu i aktivnosti vezane uz taj korak. Pitanja za osvrt u 3. koraku mogu biti sljedeća:

1. S kojim si se problemima susreo kada si pokušao prikupiti podatke za vaš projekt?
2. Jesi li mogao uspješno surađivati s drugim članovima tima u prikupljanju podataka potrebnih za projekt? Zašto da ili ne?
3. Kako su se poboljšale tvoje istraživačke vještine u prikupljanju podataka potrebnih za projekt?
4. Što si mogao naučiti o ulozi vlasti ili državnih službenika kada si provodio istraživanje za projekt?
5. Je li se tvoje mišljenje o državnim službenicima promijenilo uslijed istraživanja za projekt? Ako se promijenilo, objasni na koji način se promijenilo. Ako nije, objasni zašto.

ISKUSTVA UČITELJA

Savjeti iskusnih učitelja.

Učitelji koji su uspješno provodili Projekt građanin sa svojim učenicima podijelili su s nama sljedeće ideje i prijedloge.

---

1. Nakon što je razred uspješno dovršio 2. korak projekta, napišite na ploču, prozirnicu ili plakat sljedeću rečenicu „Problem je...“. Neka svatko u razredu napiše nekoliko rečenica o problemu, tako da svi shvate problem na isti način.

Pomoću metode sijevanje ideja neka učenici predlože vrste podataka koje žele prikupljati te izvore i metode koje pritom mogu koristiti da bi saznali što više o problemu. Npr. oni mogu predložiti da se „anketiraju svi učenici od petog do osmog razreda o tome što misle o školskoj prehrani“, „prebroje svi automobili koji prolaze preko pješačkog prijelaza ispred škole svakog jutra prije početka nastave“, ili da se „pronađu članci iz časopisa i stručnih publikacija o učinku pasivnog pušenja na djecu“.

2. Razmotrite mogućnost upotrebe „Primjera izvora podataka“ koji se nalaze u priručniku za učenike na stranicama 12 - 14. Upotrijebite ih kao pomoć u organiziranju istraživačkih grupa. Pomoću obrazaca u Dodatku G, Radni listovi 1, 2, 5, 6 i u priručniku za učenike na stranicama 17 - 20 organizirajte vrste istraživanja prema „izvorima podataka“ koje će pojedina istraživačka grupa obraditi (vidi Dodatak G, Radni listovi 5 i 6). Neki od istraživačkih zadataka koje će učenici vjerojatno trebati uključuju sljedeće: vođenje razgovora i sažimanje ključnih podataka iz razgovora; pronalaženje i čitanje relevantne dokumentacije i pisanje sažetka; izrada grafikona i/ili tablica s prikazom rezultata ankete i prikupljanje fotografija i crteža vezanih za problem.

Učenici u svakoj istraživačkoj grupi trebali bi imenovati voditelja grupe koji će popisati zadatke i osobe zadužene za pojedini zadatak. Voditelj grupe redovito provjerava napredak svakog pojedinca u grupi.

3. Prikupljanje podataka iz različitih pisanih i elektronskih izvora važan je dio 3. koraka. Izvori se odnose na podatke prikupljene iz knjiga, novina, časopisa, brošura, studija, izvješća, anketa učenika i podataka s interneta.

- Neka učenici naprave kopije dokumenata koje su pronašli. Predložite im da pri čitanju materijala koriste markere i označe bitne činjenice i podatke. Učenici bi trebali pripremiti kratak sažetak podataka koji su najvažniji, pa taj pisani sažetak priložiti dokumentu i pospremiti u odgovarajući dosje.
- Da biste bili sigurni da su svi izvori ispravno dokumentirani, izradite obrazac u kojem se navodi koji će podaci biti potrebni s liste izvora, ili bibliografiju. U svakoj istraživačkoj grupi imenujte jednog učenika koji će biti odgovoran za bibliografiju. On će prikupljati tekstove citata i podataka koji će se kasnije koristiti pri izradi portfelja i dokumentacijske mape.
- Važno je da učenici razumiju da će način na koji postavite anketna pitanja odrediti mogu li se rezultati kvalitetno obraditi. Na temelju problema koji učenici istražuju napravite nekoliko primjera loše sastavljenih anketnih pitanja da biste pokazali učenicima kako takva pitanja otežavaju prikupljanje podataka koji su im potrebni.
- Nemojte pretpostaviti da svi vaši učenici imaju iskustva s prikupljanjem podataka iz različitih izvora kao što su novine, knjižnice ili putem računala. Neki učenici nikada nisu tražili podatke na internetu, primili e-poštu, bili u gradskoj knjižnici ili čitali novine. Čak i ako imaju računalo kod kuće, možda ga nikada nisu koristili u akademске svrhe. Ako vam se to čini prikladnijim možete veći dio istraživanja napraviti u razredu tijekom nastave.

4. Uz prikupljanje podataka iz pisanih i elektronskih izvora, od učenika se očekuje i vođenje razgovora s članovima zajednice u svrhu pribavljanja dodatnih podataka ili različitih mišljenja. Ovi razgovori mogu se voditi osobno, telefonom ili pisanim putem (pismom ili e-poštom).

- Recite učenicima da unaprijed pripreme pitanja za razgovor. Pregledajte pitanja zajedno s učenicima i predložite ispravke tamo gdje je to potrebno.
- Prije no što učenici započnu voditi razgovore s članovima zajednice treba im pružiti priliku da uvježbaju vještinu vođenja razgovora. Neka odaberu temu i u paru odigraju razgovor u kojem će jedan učenik postavljati pitanja a drugi odgovarati. Potom raspravite o tome što su učenici učinili dobro a što treba poboljšati. Trebali biste s učenicima razgovarati i o tome kako će se postaviti ako je netko prema njima grub ili ih ne shvaća ozbiljno tijekom vođenja razgovora.
- Ako će se razgovori voditi sa zaposlenicima škole, obavijestite ih e-poštom da će ih posjetiti učenici i navedi te im koja će biti tema razgovora.
- Razgovore bi trebale voditi grupe od tri učenika. Ako je moguće, pri telefonskom razgovoru koristite konferencijsku vezu. Jedan učenik bit će odgovoran za postavljanje pripremljenih pitanja a druga dva će pisati odgovore. Ako nije moguće koristiti konferencijsku vezu, učenik koji vodi razgovor morat će ponavljati odgovore sugovornika.

4. KORAK

IZRADA RAZREDNOG PORTFELJA

SVRHA

Raspravite o svrsi ovog koraka s učenicima. Svrha je 4. koraka da učenici:

- odgovore kao razred na bitna pitanja koja će usmjeriti izradu portfelja
- u četiri radne grupe za izradu portfelja izrade svaki od četiri dijela portfelja
- odaberu i upotrijebe najbolji materijal koji su prikupili i stvorili te izrade sva četiri dijela portfelja

A. Radni listovi

Usuglašavanje i postizanje dogovora u razredu. Do ovoga trenutka vaš razred bi trebao raspolagati s dovoljno podataka da može pristupiti izradi portfelja. Međutim, iskustvo nam govori da je važno provesti dolje navedenu proceduru prije no što imenujete četiri grupe za izradu portfelja. Ako prerano imenujete radne grupe učenici će se usredotočiti na planiranje i rad na onom skupu zadataka u izradi portfelja koji im je dodijeljen, umjesto da usmjere pažnju na sva četiri dijela portfelja. Rezultat će biti zabuna među učenicima i nepovezanost krajnjeg proizvoda. Iz perspektive upravljanja razredom započinjanje s izradom portfelja bez provedbe ovog koraka može uzrokovati to da treća i četvrta grupa sjede besposlene dok prva i druga grupa dovršavaju svoj posao. S obzirom na to, svakako vam preporučujemo da provedete sljedeću proceduru da biste postigli najbolji mogući uspjeh.

Neka u razrednoj raspravi svi doprinesu izradi odgovora na pitanja koja se nalaze na četiri radna lista u priručniku za učenike na stranicama 22 – 27. Isti radni listovi za umnožavanje nalaze se i u Dodatku G – Radni listovi 7, 8, 9 i 10. Ako želite možete započeti ovu aktivnost tako da učenici rade individualno, a potom usporede, rasprave i brane svoje odgovore u razrednoj raspravi. Vodite računa o tome da će učenicima jedan od težih zadataka biti izrada teksta javne politike koju predlažu. Radni list „Zadatak tri – Predlaganje javne politike“ može dati neke smjernice, ali to možda neće biti dovoljno. U radnom listu 5 za učenike u Dodatku H nalaze se smjernice koje mogu pomoću učenicima da bolje razumiju što je potrebno pri pisanju teksta prijedloga zakona ili javne politike.

Kad svi učenici zajednički uspješno dovrše zadatke na sva četiri radna lista možete krenuti s formiranjem četiriju grupa za izradu portfelja.

B. Zadaci za grupe

Podijelite razred u četiri grupe za izradu portfelja. Pregledajte i raspravite u razredu četiri zadatka za grupe koji su ukratko objašnjeni na stranici 28 priručnika za učenike. Prema vašoj procjeni dopustite učenicima da sami odaberu grupu u kojoj žele raditi, ili ih vi podijelite u četiri grupe za izradu portfelja. Svaka grupa mora imati podjednak broj učenika.

Pregledajte zadatke i kriterije za izradu portfelja. Pobrinite se da svim učenicima u svakoj grupi bude jasno što se od njih očekuje i koji je krajnji proizvod. Zajedno sa svakom od grupa, korak po korak, proučite općenite i posebne zadatke koji su opisani u priručniku za učenike na stranicama 28 – 41

Upotrijebite podatke koje su prikupile istraživačke grupe. Podaci koje su u 3. koraku prikupile istraživačke grupe često mogu biti korisni ne samo jednoj grupi. Da biste osigurali da svaka grupa dobije podatke koji su joj potrebni možete:

- a. dati svakoj od četiri grupe određeno vrijeme da sjedi za stolom ispred razreda. Grupa tada treba pročitati razredu pitanja i objašnjenja koja je ona dužna dati u svojem dijelu portfelja. Nakon što grupa pročita pitanje, učenici iz razreda mogu ponuditi relevantne podatke koje su prikupili, a koji se odnose na to pitanje. Pisani ili tiskani podaci koji mogu trebati više no jednoj grupi mogu se umnožiti i podijeliti grupama.
- b. grupe tada mogu uz pomoć dobivenih podataka pristupiti izradi svog zadatka, kako je navedeno u priručniku za učenike.

Izrada portfelja. Započnite tako da svaka grupa izradi svoj dio razrednog portfelja. Upute za svaku od četiri grupe nalaze se u priručniku za učenike na sljedećim stranicama:

- Grupa za izradu portfelja 1, stranice 30 – 31
- Grupa za izradu portfelja 2, stranice 32 – 33
- Grupa za izradu portfelja 3, stranice 34 – 37 (uključujući i „Obrazac za ustavno mišljenje“)
- Grupa za izradu portfelja 4, stranice 38 – 39

Ako jedna od grupa nema sve podatke koji su joj potrebni za dovršavanje zadatka, učitelji, drugi učenici i odrasli volonteri trebali bi pomoći grupi u pronalazanju izvora potrebnih podataka.

Napomena za portfelj. Portfelj je svrhovita i integrirana zbirka radova učenika odabranih u skladu s posebnim smjernicama. Smjernice se mogu razlikovati ovisno o predmetu ili disciplini te svrsi vrednovanja portfelja. Portfelji su najčešće zbirka odabranih radova jednog učenika. Međutim, u Projektu građanin svaki portfelj sadrži odabrani rad cijelog razreda, koji je suradnički radio na izradi prijedloga javne politike kojom bi se moglo pristupiti rješavanju problema u zajednici.

C. KRITERIJI VREDNOVANJA

U vrednovanju portfelja ključan je termin „odabrani rad“. Niti ogledni panoi niti dokumentacijska mapa ne bi trebali biti zbir svega što su učenici pronašli o pojedinoj temi. Portfelj treba sadržavati materijal koji predstavlja najkvalitetnija nastojanja učenika u provedbi zadataka koji su im dodijeljeni i njihovu najbolju procjenu toga koji materijal je najvažniji. Svaki od četiri panoa i njima pripadajući dio u dokumentacijskoj mapi treba gledati kao dio jednog rada i vrednovati ga ukupno, a ne kao dva različita dijela. Isto vrijedi za

cjelokupni portfelj - sva četiri panoa i pet dijelova dokumentacijske mape treba promatrati kao jedinstvenu, međusobno povezanu cjelinu.

D. Upute za grupe

Na stranicama 30 – 39 priručnika za učenike nalaze se posebne upute za svaku od četiri grupe.

E. SPECIFIKACIJE

Specifikacije za portfelje. Rad svih grupa bit će predstavljen u razrednom portfelju. On će se sastojati od dva dijela: od pokazne mape koja se sastoji od četiri spojena panoa i od dokumentacijske mape koja se sastoji od pet dijelova. Molimo vas da pažljivo pročitate upute.

- a. **Pokazna mapa.** Pokaznu mapu čine četiri uokvirena panoa (hamer papira) koji ne bi trebali biti veći od 80x100 cm. Rad svake od četiri grupe treba biti predstavljen na jednom od panoa. Pokazna mapa/panoi trebaju biti sastavljeni tako da se mogu staviti na stol, ploču ili postolje. Sve što se nalazi na panou mora biti jednodimenzionalno tako da se sva četiri dijela mogu složiti jedan na drugi a da se pritom ništa od oglednog materijala ne uništi.

Materijali za pokaznu mapu mogu biti pisane izjave, popis izvora, liste, grafikoni, fotografije, originalna umjetnička djela i slično.

- b. **Dokumentacijska mapa.** Svaka od četiri grupe trebala bi iz prikupljenog materijala odabrati ono što najbolje potkrepljuje ili dokazuje njihovo istraživanje. Materijal koji nije uvršten u pokaznu mapu stavlja se u dokumentacijsku mapu s prstenima (format A 4 ili A 5). Odijelite sva četiri dijela raznobojnim papirom. U dokumentacijskoj mapi treba biti istaknut sadržaj te sadržaj za svaki dio posebno. Peti dio dokumentacijske mape treba sadržavati materijal predložen u 6. koraku - „Osvrt na vaše iskustvo učenja“ – i taj dio odijelite papirom u boji.

NAPOMENA: Specifikacije koje se nalaze ovdje i u priručniku za učenike odnose se na portfelje s kojima će učenici sudjelovati na školskoj, županijskoj i/ili državnoj smotri. Ako vaš razred ne namjerava predstavljati svoj rad na razini višoj od školske možete zadati vlastite smjernice i standarde za konačni izgled portfelja.

OSVRT

Kao što je već spomenuto, 6. korak „Osvrt na tvoje iskustvo učenja“ odnosi se na osvrt na cjelokupni proces Projekta građanin, međutim, vjerujemo da je važno na kraju svakog koraka napraviti osvrt na svrhu i aktivnosti vezane za taj korak. Pitanja za osvrt u 4. koraku mogu biti sljedeća:

1. Jesu li članovi tvoje grupe za izradu portfelja podijelili odgovornost u radu i surađivali da bi se zadaci izvršili dobro i na vrijeme? Zašto da ili ne?
2. Jesi li mogao uspješno raditi s članovima tvoje grupe za izradu portfelja? Zašto da ili ne ?
3. Je li svaki član tvoje grupe za izradu portfelja preuzeo odgovornost za to da svoj dio posla obavi dobro i na vrijeme? Zašto da ili ne?
4. Na koji se način posao možda mogao dovršiti učinkovitije?
5. Je li na projektu bolje raditi individualno ili u grupi? Zašto?

ISKUSTVA UČITELJA

Savjeti iskusnih učitelja.

Učitelji koji su uspješno provodili Projekt građanin sa svojim učenicima podijelili su s nama sljedeće ideje i prijedloge.

- 1.** Cijeli razred bi trebao odlučiti koji će biti najprikladniji naziv portfelja. Trebali bi se dogovoriti i oko izbora boja, vrste i veličine slova, i drugih vizualnih elemenata tako da pokazna mapa i dokumentacijska mapa izgledaju ujednačeno.
- 2.** Suradujte s drugim učiteljima u školi tijekom planiranja i izrade razrednog portfelja. Na primjer:
  - Zamolite učitelja likovne kulture da razgovara s učenicima o elementima dizajna koji mogu učiniti njihov portfelj uočljivim i zanimljivim.
  - Zamolite učitelja matematike da pomogne učenicima u izradi grafikona i tablica pomoću kojih će predstaviti svoje podatke.
  - Zamolite učitelja informatike da pokaže učenicima kako će koristiti različite programe za izradu efektnog vizualnog i grafičkog materijala.
- 3.** Imenovanje grupa za izradu portfelja može se izvršiti na više načina. Neki učitelji dopuštaju učenicima da sami odaberu a neki ih radije sami svrstavaju. Bez obzira na to koju metodu odaberete važno je da grupe budu ujednačene i s dobrom kombinacijom osobnih vještina i talenata (npr. organizator, pregovarač, pisac, umjetnik, govornik i sl.)
- 4.** Neka svaka grupa imenuje jednog učenika u grupu koja će postavljati materijal na panoje pokazne mape. Ta je grupa odgovorna za konačni izgled pokazne mape i vodi računa o tome da postoji kontinuitet između panoa. Svaka grupa trebala bi napraviti popis materijala koji treba biti na panou tako da se može provjeriti jesu li sve stranice teksta, slike i izvori na panou.
- 5.** Neka razred odabere jednog učenika koji će biti foto urednik. Njegova je zadaća prikupljanje svih fotografija za koje razred misli da će biti potrebne za predstavljanje odabranog problema i rješenja u vidu javne politike. Ako je moguće, nabavite za tog učenika školski foto-aparat tako da može snimati fotografije po potrebi radnih grupa te prikupljati fotografije iz drugih izvora.
- 6.** Svaka grupa za izradu portfelja trebala bi imati glavnog urednika, koji će voditi računa o tome da sav potreban materijal za pokaznu mapu i dokumentacijsku mapu bude na vrijeme pripremljen. Glavni urednik mora se pobrinuti i za to da svaki grafikon ili fotografija imaju naslov ili kratko objašnjenje i da postoji popis svih citata i izvora za sav predstavljeni materijal.
- 7.** Sav materijal namijenjen za uvez u dokumentacijsku mapu stavite u prozirne folije. Ne paginirajte stranice prije no što se dokumentacijska mapa ne dovrši. Umjesto da paginirate papir, neka učenici ispišu brojeve markerom na prozirne folije, pa ćete lakše moći umetati dodatni materijal bez izmjene paginacije. Sadržaj za svaki dio dokumentacijske mape napravite nakon što ste sav materijal umetnuli u mapu.
- 8.** Kad je portfelj dovršen provedite s učenicima aktivnost „Kriteriji vrednovanja portfelja za Projekt građanin

i priprema za simulaciju saslušanja“ , koja se nalazi u Dodatku H, Radni list 6 za učenike, da biste bili sigurni da su učenici vodili računa o svim važnim detaljima. Neka učenici u svakoj radnoj grupi provjere svoj pano u pokaznoj mapi i dio u dokumentacijskoj mapi a zatim neka pomoću Radnog lista provjere sljedeći pano u dokumentacijskoj mapi.

9. U svrhu završne provjere rada učenika ostali učenici, učitelji, roditelji i uprava škole mogu pregledati pokaznu mapu i dokumentacijsku mapu i vidjeti treba li što ispraviti ili izmijeniti.

5. KORAK

PREDSTAVLJANJE VAŠEG PORTFELJA

SVRHA

Raspravite o svrsi ovog koraka s učenicima. Svrha je 5. koraka da učenici

- steknu vrijedno iskustvo predavljanja vlastitih ideja drugima
- uvjere druge u vrijednost politike koju predlažu za rješavanje problema u zajednici

A. OTVARANJE

Usmeno predavljanje. Usmeno predavljanje odvija se u obliku simuliranog javnog saslušanja kakvo se obično događa na mnogim javnim sastancima i saslušanjima koje vodi lokalna, regionalna ili državna vlast te njihova tijela. Preporučujemo vam da svaki razred sudjeluje u simulaciji javnog saslušanja, jer to pruža učenicima priliku da nauče kako mogu sudjelovati u vlasti.

Prve četiri minute služe za uvodno predavljanje tijekom kojih će svaka od četiri grupe za izradu pokazne mape usmeno predstaviti najvažnije podatke svog panoa .

1. Predavljanje se treba temeljiti na panoima pokazne mape i dokumentacijske mape, ali ne treba od riječi do riječi čitati s panoa.
2. Pomoću grafikona s panoa objasnite ili naglasite pojedini podatak.
3. Samo materijal koji se nalazi u portfelju može se koristiti tijekom usmenog predavljanja. Učenicima nije dozvoljeno koristiti dodatni materijal poput video zapisa, slajdova, računalnih prikaza i slično.

Nakon što završi uvodna riječ procjenitelji će započeti s evaluacijskim pitanjima za tu grupu.

B. EVALUACIJSKA PITANJA

Sljedećih šest minuta služi za evaluacijska pitanja koja će procjenitelji postaviti svakoj grupi vezano za njihovo predavljanje portfelja. Procjenitelji mogu tražiti od učenika da:

1. detaljnije opišu ili pojasne tvrdnje koje su naveli
2. navedu primjere za tvrdnje koje su naveli

3. obrane neke od svojih izjava ili stavova
4. odgovore na pitanje što su naučili iz svog iskustva, s kojim problemima su se susretali, što je najvažnije što su naučili dok su proučavali navedeni problem u zajednici

C. PRIPREMA

Da bi se učenici pripremili za usmeno predstavljanje na smotri trebali biste im omogućiti da vježbaju u svojoj učionici pred drugim razredom, ili grupom učitelja ili roditelja. U simulaciji svaka od četiri grupe za izradu portfelja predstavlja svoje pripremljene izjave pred vijećem procjenitelja i odgovara na evaluacijska pitanja vezana uz njihov dio portfelja.

D. SMJERNICE

Saslušanje je izvrstan model za procjenu nastupa. Posebne upute za simulirano javno saslušanje nalaze se na stranicama 42 – 44 Priručnika za učenike te u Dodatku B ovog priručnika.

E. KRITERIJI VREDNOVANJA

Vijeće procjenitelja može se koristiti „Smjernicama za procjenitelje za simulaciju saslušanja“ i „Skalom procjene za vrednovanje saslušanja – koji se nalaze u Dodatku E i F u ovom priručniku, kao pomoć tijekom saslušanja i bodovanja.

OSVRT

Kao što je već spomenuto, 6. korak „Osvrt na tvoje iskustvo učenja“ odnosi se na osvrt na cjelokupni proces Projekta građanin, međutim, vjerujemo da je važno na kraju svakog koraka napraviti osvrt na svrhu i aktivnosti vezane uz taj korak. Pitanja za osvrt u 4. koraku mogu biti sljedeća:

1. Kako si se osjećao/osjećala kad je došlo vrijeme za tvoj dio predstavljanja? Zašto si se tako osjećao/osjećala?
2. Je li tvoja grupa dobro surađivala da bi predstavljanje vašeg dijela portfelja bilo najbolje moguće? Zašto da ili ne?
3. Jesu li te ljudi kojima si predstavljao/predstavljala portfelj ozbiljno shvatili i razmotrili preporuke za politiku koju si predložio? Zašto da ili ne?
4. Što je tvoja grupa mogla učiniti drugačije da bi predstavljanje bio učinkovitije?
5. Je li te tvoje sudjelovanje u Projektu građanin učinilo svjesnijim procesa donošenja javne politike u tvojoj zajednici? Hoćeš li biti skloniji ili manje sklon tome da sudjeluješ kao građanin u rješavanju problema u tvojoj zajednici? Zašto?

ISKUSTVA UČITELJA

Savjeti iskusnih učitelja.

Učitelji koji su uspješno provodili Projekt građanin sa svojim učenicima podijelili su s nama sljedeće ideje i prijedloge.

- 1.** Dajte učenicima dovoljno mogućnosti za uvježbavanje predstavljanja portfelja da se dobro pripreme za formalno javno predstavljanje ili predstavljanje u državnom tijelu nadležnom za donošenje politike. Učenici mogu predstaviti svoj rad učenicima drugog razreda, učiteljima i upravi škole ili bivšim učenicima koji su radili Projekt građanin. To će pružiti priliku većem broju učenika da predstave portfelj i steknu dodatni uvid u svoj projekt.
- 2.** Dobra je ideja da se učenici izmjenjuju u predstavljanju pojedinih dijelova portfelja. Na primjer, jedan učenik može predstaviti alternativnu politiku pred učenicima drugog razreda, a potom predstaviti plan akcije pred grupom učitelja i roditelja. To pomaže učenicima da razumiju projekt u cjelini.
- 3.** Učenici mogu jedni drugima pomagati kod predstavljanja. Jedan učenik može pokazivati na grafikon dok ga drugi objašnjava. Tijekom uvodne izjave na usmenom saslušanju dopustite učenicima da koriste kartice s bilješkama za organiziranje misli, ali im nemojte dopustiti da direktno s njih čitaju.
- 4.** Tijekom uvježbavanja za saslušanje iskoristite priliku za dobivanje potpore politici koju vaši učenici predlažu tako što ćete ju predstavljati interesnim grupama koje potom mogu pisati pisma potpore. Ovaj korak tada postaje dio plana akcije.
- 5.** Tijekom uvježbavanja za saslušanje ne propustite uvježbati odgovaranje na jednostavna pitanja procjenitelja. Na sam dan saslušanja napišite pitanja koja ste uvježbali na kartice i dajte ih unaprijed procjeniteljima. To će pomoći procjeniteljima koji možda nemaju iskustva, a vi ćete odgovarati na poznata pitanja.
- 6.** Potrudite se da učenici dobiju priliku predstaviti svoj projekt nadležnom državnom tijelu.
- 7.** Kad vaši učenici dobiju priliku predstaviti svoj projekt nadležnom državnom tijelu, neka odmah po završetku predstavljanja zabilježe svoje reakcije i osvrt. Bez obzira na ishod događaja važno je da učenici shvate da možda neće prvi put dobiti ono što žele. Za njihov razvoj kao građana bitno je da shvate da iako nisu postigli to što su predložili, to ne znači da su izgubili.

6. KORAK

OSVRT NA VAŠE ISKUSTVO UČENJA

SVRHA

Raspravite o svrsi ovog koraka s učenicima. Svrha je 6. koraka da učenici:

- razmisle i osvrnu se na projekt koji su dovršili i iskustvo koje su stekli,
- nauče kako bi ubuduže mogli izbjeći pogreške i poboljšati svoj rad na drugim projektima.

Osvrt na učenje. Kad je vaš razred dovršio svoj portfelj, osvrt bi trebalo dodati dokumentacijskoj mapi kao peti dio. U osvrtu bi se trebali naći odgovori učenika na pitanja poput:

1. što ste ti i tvoji razredni kolege naučili?
2. kako ste ti i tvoji razredni kolege učili?
3. što bi učinio drugačije da radiš na izradi novog portfelja?

Osvrt na iskustvo učenja treba biti suradnički napor razreda sličan tome kako je razred radio tijekom projekta. Recite učenicima da zabilježe to što misle o svom individualnom radu kao i o iskustvu rada u maloj grupi i u razredu. Razredu može biti korisno da predstave svoj portfelj publici prije no što izrade ovaj završni dio zato su pitanja i reakcije publike važna povratna informacija.

Da biste pomogli učenicima u izradi ovog dijela možete upotrijebiti sljedeće prijedloge. Neka učenici odgovore na pitanja koja se nalaze u zadatku „Smjernice - moguća pitanja za osvrt“ na stranici 46 priručnika za učenike. Kad je zadatak dovršen započnite sa sljedećom aktivnošću:

1. Povedite raspravu u razredu o odgovorima učenika i pokušajte ih uopćiti u nekoliko izjava. Napišite ih na ploču ili plakat.
2. Podijelite razred u grupe i dodijelite svakoj grupi jednu izjavu. Zadatak grupe je da pročisti izjavu i pronađe dokaze koji ju podupiru.
3. Rad svake grupe trebalo bi proslijediti grupi za pisanje koja će urediti njihov rad i pripremiti nacrt osvrta koji će biti umetnut u dokumentacijsku mapu portfelja.
4. Cijeli razred trebao bi pregledati nacrt osvrta koji je pripremila grupa za pisanje i dati prijedloge za poboljšanja.
5. Grupa za pisanje treba dovršiti nacrt osvrta i umetnuti ga u dokumentacijsku mapu portfelja.

ISKUSTVA UČITELJA

Savjeti iskusnih učitelja.

Učitelji koji su uspješno provodili Projekt građanin sa svojim učenicima podijelili su s nama sljedeće ideje i prijedloge.

- 1.** Kao dodatak njihovim individualnim osvrtima dajte učenicima obrasce za osvrt da ih ponesu kući svojim obiteljima. Neka razgovaraju s članovima obitelji o tome što su naučili u Projektu građanin. Tada cijela obitelj može zajednički odgovoriti na pitanja u obrascu za osvrt.
- 2.** Pozovite u razred odrasle koji su surađivali s vašim učenicima na projektu da daju svoj osvrt i navedu iskustva. Pozovite odrasle volontere, ljude iz zajednice s kojima su učenici razgovarali da bi dobili potrebne podatke, javne dužnosnike s kojima su se učenici susreli i zaposlenike škole koji su sudjelovali u projektu.

DODACI

A. Smjernice za odrasle volontere

B. Smjernice i procedure za vođenje smotre

C. Smjernice za procjenitelje portfelja na smotri

D. Obrazac za procjenu portfelja Projekta građanin

E. Smjernice za procjenitelje za simulirano saslušanje

F. Obrazac za procjenu saslušanja Projekta građanin

G. Originali za umnožavanje

1. Obrazac za uočavanje i analizu problema
2. Obrazac za vođenje razgovora
3. Obrazac za evidenciju pisanih izvora
4. Obrazac za evidenciju radijskih/TV/internet izvora
5. Obrazac za podatke iz pisanih ili elektronskih izvora
6. Dokumentacijski obrazac za podatke iz pisama ili vođenih razgovora
7. Zadatak 1 – Objašnjenje problema
8. Zadatak 2 – Analiza alternativnih politika
9. Zadatak 3 – Predlaganje javne politike
10. Zadatak 4 – Izrada plana akcije
11. Obrazac za mišljenje o ustavnosti
12. Popis kriterija za izradu portfelja – sva četiri dijela
13. Smjernice – Obrazac s mogućim pitanjima za osvrt

H. Radni listovi za učenike

Radni list 1 za učenike – Dijagram procesa donošenja politike

Radni list 2 za učenike – Što je javna politika?

Radni list 3 za učenike – Što jest, a što nije javna politika?

Radni list 4 za učenike – Tko su osobe koje su odgovorne za donošenje politike?

Radni list 5 za učenike – Predlaganje javne politike

Radni list 6 za učenike – Kriteriji vrednovanja vašeg portfelja u Projektu građanin i priprema za simulirano saslušanje

Dopuštenje za kopiranje

Obrasce i radne listove u poglavlju Dodaci možete umnožavati u svrhu provedbe programa

DODATAK A

SMJERNICE ZA POMOĆ ODRASLIH VOLONTERA

1. Prijedlozi za pomaganje učenicima

Pomoć pri izradi zadataka i poštivanju procedura. Pomozite učenicima da razumiju svaki korak u tekstu Projekta građanin. Ako je potrebno, objasnite im zadatke vezane uz izradu razrednog portfelja i pripremu za simulirano saslušanje. Pomognite im pri ispunjavanju Radnog lista 6 za učenike - Kriteriji vrednovanja vašeg portfelja u Projektu građanin i priprema za simulirano saslušanje, pomoću kojeg će provesti samovrednovanje svog ukupnog rada.

Prikupljanje podataka. Pomognite učenicima da pronađu izvore podataka koji bi im mogli biti korisni. Objasnite im kako će uspješno i učinkovito prikupljati podatke. Npr. možete pomoći učenicima u pronalasku potrebnih podataka tako da im pomognete

- koristiti se knjižnicom
- pronaći i koristiti računala s pristupom internetu da bi pronašli odgovarajuće podatke ili izvore
- koristiti telefonske imenike ili elektronske direktorije za pronalaženje dužnosnika ili državnih tijela te odgovarajućih privatnih organizacija
- kontaktirati osobe u zajednici koje bi mogle biti dobri izvori podataka
- pisati pisma ili e-mail u kojima traže podatke
- da se pripreme za vođenje razgovora kroz igranje uloga
- osigurati prijevoz do mjesta u zajednici gdje bi mogli prikupiti podatke ili razgovarati s nadležnim osobama

Priprema javne obrane. Vodite učenike u pripremi usmenog predstavljanja portfelja. Pomognite im u organiziranju i provedbi predstavljanja portfelja pred grupama u zajednici ili tijelima vlasti.

Osvrt na stečena iskustva. Pomognite učenicima u pripremi pisanih izjava o tome što su naučili kroz sudjelovanje u Projektu građanin. Usmjerite im pažnju na stečena znanja, građanske vještine koje su razvili i kako su se njihovi stavovi i razmišljanja o njihovoj ulozi građanina u zastupničkoj demokraciji promijenili.

2. Ograničavanje pomoći

Prikupljanje podataka. Nemojte pomagati učenicima:

- prikupljanjem podataka umjesto njih,
- pisanjem pisama ili e-pošte i telefoniranjem umjesto njih,
- vođenjem istraživanja koje bi oni samostalno trebali provesti.

Priprema portfelja. Nemojte pomagati učenicima:

- pisanjem materijala za portfelj umjesto njih,
- izradom ilustracija ili drugih grafičkih prikaza,
- odabirom materijala koji će biti stavljen u portfelj.

Priprema usmenog predstavljanja. Odrasli ne bi trebali pripremati materijal za predstavljanje umjesto učenika.

DODATAK B

SMJERNICE I PROCEDURE ZA VOĐENJE SMOTRE

Ove smjernice i procedure izrađene su kako bi osigurale usklađenu strukturu za provedbu nacionalne smotre projekata u okviru Projekta građanin. Pokušali smo ih oblikovati što jasnije, sažetije i korisnije. Vjerujemo da će svakome tko sudjeluje u smotrama na školskoj, županijskoj i nacionalnoj razini biti od koristi jasno definirane smjernice, ujednačena procedura i kriteriji za rangiranje portfelja i simuliranog saslušanja.

1. Sudjelovanje

Glavni cilj Projekta građanin je poduprijeti sudjelovanje što većeg broja učenika iz različitih vrsta škola ili udruga mladih koje podupiru organizacije u zajednici. U svrhu smotre razredom se podrazumijevaju svi učenici upisani u jedan razred ili svi članovi grupe mladih. Očekuje se da će grupe učenika formirati od sličnih dobnih uzrasta.

2. Smotra

Dvije su vrste događaja koji čine smotru. Oba događaja podrazumijevaju sudjelovanje odraslih članova zajednice koji ocjenjuju razinu postignuća učenika pomoću smjernica i obrazaca za rangiranje koji se nalaze u ovome priručniku.

- a) Predstavljanje i vrednovanje portfelja. Ovaj događaj podrazumijeva sudjelovanje odraslih članova zajednice u čitanju, analizi i vrednovanju portfelja koji su pripremili učenici razreda ili grupe mladih. Najčešće se portfelji izlažu na istaknutom javnom mjestu, a rangiranje se provodi bez njihovog prisustva.
- b) Simulacija saslušanja. Ovaj događaj podrazumijeva sudjelovanje svih učenika ili grupe mladih koji su radili na pripremi portfelja. Svakoj od četiri grupe učenika koji su sudjelovali u izradi četiriju dijelova portfelja daje se prilika da usmeno predstave svoj dio portfelja i odgovore na evaluacijska pitanja grupe procjenitelja koju čine odrasli članovi zajednice.

PROCEDURA SMOTRE

1. Portfelji

Portfelj se sastoji od dvije glavne sastavnice – pokazne mape (četiri povezana panoa) i dokumentacijske mape.

Pokazna mapa sadrži

- Četiri povezana panoa od uokvirenog hamera od kojih niti jedan nije veći od 80x100 cm; svaka od četiri razredne grupe za predstavljanje portfelja ima jedan pano pomoću kojeg će predstaviti svoj rad. Svaki pano treba sadržavati:
- pisani sažetak tema koje se traže,
- grafičke prikaze i ilustracije,
- navedene izvore koji su korišteni u prikupljanju podataka.

Dokumentacijska mapa sadrži

- Pet (5) poglavlja umetnutih u mapu (dimenzije papira A 4 ili A 5), ne deblju od 3 cm; svako poglavlje treba biti odvojeno i označeno
- Pregled sadržaja mape i sadržaj svakog dijela posebno
- Kopije važnih podataka koje je svaka grupa prikupila za svoj dio, a koji najbolje dokumentiraju ili potkrepljuju njihovo istraživanje
- Peto poglavlje koje sadrže vrednovanje razreda i njihov osvrt na stečeno iskustvo

2. Simulirana saslušanja

Usmena predavljanja učenika u obliku simuliranog saslušanja ključan su dio iskustva učenja u Projektu građanin pa se savjetuje učiteljima da provedu simulirano saslušanje pred odraslim članovima zajednice. Usmeno se projekt može predstaviti i ostalim razredima, roditeljima i drugim odraslim osobama ili grupama u zajednici - npr. udrugama roditelja, nastavnika i sl. Ova aktivnost pružit će učenicima vrijedno iskustvo predavljanja vlastitih ideja drugima i uvjeravanja važne publike u svoj stav o važnosti javne politike rješenja problema koju predlažu. U koraku 5 – „Predavljanje vašeg portfelja“, na stranicama 42 – 44 u priručniku za učenike, navedeni su ciljevi i procedure za razred koje se koriste pri usmenom predavljanju.

- U izradi svog portfelja i pripremanju za simulirano saslušanje, svaki razred ili članovi grupe mladih dijele se u četiri grupe za izradu portfelja, po jedna grupa za svaki dio portfelja.
- Svaka od četiri grupe za izradu i predavljanje portfelja izložit će pripremljenu izjavu u trajanju od četiri minute o istraživanju problema koji su proučavali. Potom će učenici šest minuta odgovarati na evaluacijska pitanja vijeća procjenitelja sastavljenog od odraslih članova zajednice.
- Jedna odrasla osoba koja ima ulogu mjeritelja vremena pokazat će učenicima kad im ostane jedna minuta za izlaganje pripremljenog svjedočenja i ponovno kad im ostane jedna minuta tijekom evaluacijskog ispitivanja.
- Učenici mogu koristiti pisane bilješke tijekom četverominutnog izlaganja pripremljenog svjedočenja, ali ih ne mogu koristiti tijekom evaluacijskog ispitivanja.
- Učenici mogu koristiti pokaznu i dokumentacijsku mapu da bi naglasili bitan podatak u bilo koje vrijeme tijekom oba dijela usmenog predavljanja.

Mjeritelji vremena. Za svako simulirano saslušanje na smotri trebalo bi zadužiti jednu odraslu osobu koja će imati ulogu mjeritelja vremena. On/ona ne bi trebao/trebala biti član vijeća procjenitelja koje će vrednovati usmena predavljanja učenika. Mjeritelj vremena treba se strogo pridržavati vremenskog okvira od deset minuta za predavljanje svakog od četiri dijela portfelja: četiri minute za pripremljeno svjedočenje i šest minuta za evaluacijska pitanja. Mjeritelji vremena će naznačiti učenicima koliko im je vremena ostalo pokazivanjem znaka kad im preostane još jedna minuta za iznošenje pripremljene izjave te ponovno kad im ostane jedna minuta tijekom odgovaranja na evaluacijska pitanja. Po isteku deset minuta mjeritelj će zaustaviti predavljanje pokazivanjem znaka „vrijeme!“

3. Odabir procjenitelja

Sljedeće napomene mogu vam biti od koristi pri odabiru odraslih članova zajednice koji će biti procjenitelji i vrednovati razinu postignuća učenika tijekom predavljanja portfelja i simuliranog saslušanja

- Na svaka tri portfelja na smotri trebalo bi biti jedno vijeće od troje odraslih koje će vrednovati postignuća učenika.

- Vijeća bi trebale činiti osobe koje su upoznate s procesom donošenja politike, tekućim pitanjima javne politike i povezanošću građanskog odgoja i građanskog sudjelovanja.
- Procjenitelji bi trebali biti istaknuti i informirani članovi zajednice iz javnog i privatnog sektora. Velik broj osoba iz različitih područja može preuzeti ulogu procjenitelja. Razmislite o tome da pozovete aktivne ili umirovljene učitelje (iz područja društvenih znanosti, jezika, prirodnih znanosti i sl.)
  - sveučilišne profesore
  - izabrane i imenovane javne dužnosnike
  - novinare
  - odvjetnike, suce i osobe nadležne za provedbu zakona
  - članove organizacija u zajednici
  - srednjoškolske učenike koji su sudjelovali u Projektu građanin

4. Materijal

Za svakog procjenitelja treba pripremiti primjerak priručnika Projekt građanin i kopije sljedećeg materijala:

- Smjernice za procjenitelje portfelja na smotri (Dodatak C)
- Obrazac za rangiranje portfelja (Dodatak D)

Ako će učenici i usmeno predstavljati svoj rad procjeniteljima će trebati i:

- Smjernice za procjenitelje za simulirano saslušanje (Dodatak E)
- Obrazac za rangiranje simuliranog saslušanja (Dodatak F)

5. Vrednovanje

Organizirajte kratak sastanak s osobama koje će preuzeti ulogu procjenitelja rada učenika. Pažljivo s njima pregledajte ciljeve Projekta građanin. Posebno svratite pažnju na mogućnosti učenika s obzirom na njihovu dob i da očekivanja procjenitelja budu u skladu s tim.

Pregledajte zajedno s procjeniteljima portfelja sljedeće obrasce:

- Smjernice za procjenitelje portfelja na smotri (Dodatak C)
- Obrazac za rangiranje portfelja (Dodatak D)

Ako će učenici i usmeno predstavljati svoj rad, pregledajte zajedno s procjeniteljima saslušanja sljedeće obrasce:

- Smjernice za procjenitelje za simulirano saslušanje (Dodatak E)
- Obrazac za rangiranje simuliranog saslušanja (Dodatak F)

Naglasite važnost davanja pozitivne povratne informacije od strane procjenitelja. Oni bi trebali dati konstruktivne prijedloge da bi učenici poboljšali svoj portfelj i usmeno predstavljanje.

U smislu opće napomene, trebat će vam vijeće od tri procjenitelja za svaka tri portfelja koja se procjenjuju. Za svaki portfelj potrebno je oko 45 minuta za detaljan pregled i vrednovanje. Za svako usmeno predstavljanje potrebno je oko 60 minuta.

Na primjer, ako imate 15 portfelja za vrednovanje, trebat će vam pet vijeća od po tri procjenitelja koji će procijeniti ukupno 15 portfelja. Svako vijeće procjenitelja procijenit će tri različita portfelja ili tri različita usmena predstavljanja.

Ako je moguće, neka svaki portfelj procijene dva različita vijeća procjenitelja (šest različitih osoba). I ako je moguće, neka dva različita vijeća procjenitelja provedu simulirano saslušanje.

Sakupite rang-liste svih procjenitelja u zaključnom dijelu vrednovanja portfelja ili saslušanja. Da biste odredili razinu postignuća za svaki portfelj ili simulirano saslušanje, objedinite rezultate vrednovanja svih individualnih procjenitelja i izračunajte srednju vrijednost.

Ta srednja vrijednost dat će vam broj pomoću kojeg ćete odrediti razinu postignuća za razrede koji su sudjelovali na smotri portfelja ili simuliranom saslušanju. Preporučuje se sljedeći raspon vrednovanja postignuća:

Broj bodova	Razina postignuća
50 – 41	Izvršno
40 – 31	Vrlo uspješno
30 – 21	Uspješno
20 ili manje	Zadovoljavajuće

Primjer vrednovanja portfelja:

Procjenitelj 1	ukupno 38 bodova
Procjenitelj 2	ukupno 36 bodova
Procjenitelj 3	ukupno 40 bodova
	ukupno 114 bodova / 3 = 38
	{Vrlo uspješno}

6. Nakon vrednovanja

Okupite sve sudionike, njihove učitelje, obitelji i prijatelje. Obavijestite ih o rezultatima smotre.

- Dodijelite svakome sudioniku „Pohvalnicu“ s njegovim/njezinim imenom i potpisom ravnatelja ili javnog dužnosnika. Vaš regionalni koordinator za Projekt građanin može vam pribaviti pohvalnice iz Agencije za odgoj i obrazovanje.
- Ako je moguće, dodijelite mali pokal ili plaketu svakome razredu koji je sudjelovao, s upisanim njihovim uspjehom.
- Ako je moguće, neka netko od istaknutih javnih osoba u zajednici podijeli pohvalnice i obrati se sudionicima naglašavajući važnost građanskog sudjelovanja u procesu donošenja javne politike u njihovoj zajednici.

DODATAK C

SMJERNICE ZA PROCJENITELJE PORTFELJA NA SMOTRI

Smotra portfelja Projekta građanin je kulminacija interaktivnog programa građanskog odgoja kojem je cilj aktivno uključivanje mladih u građanski život njihovih zajednica. U Projektu građanin, grupe mladih uočavaju i analiziraju pitanja i probleme s kojima se suočava njihova zajednica (škola, susjedstvo, grad, država). Oni odabiru jedno od tih pitanja i problema za detaljno istraživanje. Nakon što dovrše svoje istraživanje oni predlažu javnu politiku koja se bavi tim pitanjem ili problemom. Na kraju, izrađuju plan akcije u kojem su detaljno opisani koraci koji se trebaju poduzeti da bi njihov prijedlog javne politike bio usvojen od strane nadležnih tijela. Tada, na osnovi svojih istraživanja razred izrađuje svoj portfelj.

Da bi izradili portfelj Projekta građanin, učenici (ili članovi udruge mladih) dijele su u četiri pod-grupe, jedna grupa za svaki dio portfelja. Glavna odgovornost svake grupe je

Prva grupa – Objašnjenje problema

Druga grupa – Istraživanje alternativne politike

Treća grupa – Predlaganje javne politike

Četvrta grupa – Izrada plana akcije

Sljedeći podaci pripremljeni su da bi vam pomogli u vrednovanju svakoga od četiri dijela portfelja. Portfelj ima dvije komponente – oglednu komponentu i dokumentacijsku komponentu. Te dvije komponente zajedno čine portfelj koji ćete vrednovati. U tu svrhu koristit ćete „Popis kriterija za portfelj“ i „Obrazac za procjenu portfelja“. „Obrazac za procjenu portfelja“ ima pet dijelova, četiri dijela s kriterijima za vrednovanje portfelja i jedan dio s kriterijima za sveukupno vrednovanje rada učenika.

Dolje navedeni podaci odgovaraju četirima glavnim dijelovima koji čine oglednu komponentu i dokumentacijsku mapu.

PRVA GRUPA ZA IZRADU PORTFELJA - OBJAŠNENJE PROBLEMA

Ogledni dio

U prvom oglednom dijelu treba navesti detaljno objašnjenje odabranog pitanja/problema te razloge zašto ga je razred odabrao. Pisani sažetak na jednoj ili dvije stranice trebao bi obuhvaćati jasan opis pitanja/problema i što je razred o njemu naučio. U prvom oglednom dijelu trebali bi se nalaziti i relevantni grafikoni, fotografije, ilustracije i/ili strip. Učenici bi trebali navesti i sve izvore koje su koristili.

Pisani sažetak treba postaviti na ogledni pano, a on mora sadržavati sljedeće podatke:

- jasno objašnjenje prirode pitanja/problema koji su učenici odabrali za istraživanje
- stupanj ozbiljnosti i opseg pitanja/problema
- razina(e) tijela vlasti koja su nadležna za bavljenje tim pitanjem/problemom
- navedene osobe ili grupe koje bi mogle podijeliti odgovornost za rješavanje tog pitanja/problema
- navedena neslaganja oko pitanja/problema u zajednici

- postoji li već politika koja se bavi tim problemom
- ako politika postoji, navesti objašnjenje njezine prikladnosti

Dokumentacijska mapa

U prvome dijelu mape učenici moraju dokumentirati svoje istraživanje, uključujući i odabir materijala koji najbolje podupire njihove tvrdnje. Kao dodatak sadržaju, ovaj dio mora sadržavati dokaze koji podupiru njihov grupni rad. Na primjer:

- popunjeni obrazac "Uočavanje i analiza problema".
- sažetak obrazaca korištenih tijekom vođenja razgovora (ili reprezentativne primjerke)
- relevantne članke iz novina i/ili časopisa
- popunjene obrasce koji se odnose na medije – radio i TV, ili obrasce o korištenim izvorima
- ostale odgovarajuće članke i izvješća

DRUGA GRUPA ZA IZRADU PORTFELJA - ISTRAŽIVANJE ALTERNATIVNE POLITIKE

Ogledni dio

U drugom oglednom dijelu treba navesti detaljno objašnjenje i vrednovanje dvaju ili tri prijedloga alternativne javne politike koju su predložile različite grupe ili pojedinci. Ako već postoji javna politika i nju treba uključiti, zajedno s objašnjenjem njezine učinkovitosti. U drugom oglednom dijelu trebali bi se nalaziti i odgovarajući grafikoni, fotografije, ilustracije i/ili strip. Učenici bi trebali navesti i sve izvore koje su koristili.

Ogledni dio treba sadržavati pisani sažetak, ne duži od jedne stranice, za svaku alternativnu javnu politiku koja se predstavlja. Svaki sažetak trebao bi sadržavati sljedeće podatke:

- ako već postoji javna politika, njezino objašnjenje i vrednovanje njezine učinkovitosti (koje su prednosti i nedostaci)
- detaljno objašnjenje alternativne politike/rješenja i njezinih prednosti i nedostataka, zajedno s podacima koji to podupiru
- navod izvora koji predlaže tu javnu politiku (npr. građani, posebna interesna grupa, zakonodavstvo ili gradsko vijeće)

Dokumentacijska mapa

U drugome dijelu mape učenici moraju dokumentirati svoje istraživanje, uključujući i odabir materijala koji najbolje podupire njihove tvrdnje. Kao dodatak sadržaju, ovaj dio mora sadržavati dokaze koji podupiru njihov grupni rad. Na primjer:

- primjerak cijelog teksta politike, ako ona već postoji
- pisma ili povelje posebnih interesnih grupa ili pojedinaca
- promidžbeni materijal koji je u opticaju u zajednici
- ostale relevantne članke i izvješća koji podupiru navedene tvrdnje

TREĆA GRUPA ZA IZRADU PORTFELJA - PREDLAGANJE JAVNE POLITIKE

Ogledni dio

U trećem dijelu treba jasno objasniti odabrani prijedlog javne politike kojim se želi rješavati određeno pitanje/problem i razlozi zbog kojih ga je razred odlučio podržati. Razred može odlučiti i podržati postojeću politiku, prilagoditi postojeću politiku, predložiti novu politiku, ili poduprijeti jednu od alternativnih politika opisanih u oglednom dijelu broj dva. U trećem oglednom dijelu trebali bi se nalaziti i odgovarajući grafikoni, fotografije, ilustracije i/ili strip. Učenici bi trebali navesti i sve izvore koje su koristili.

Ogledni dio trebao bi sadržavati pisani sažetak od jedne do dvije stranice u kojem se navodi sljedeće:

- Objašnjenje javne politike koju razred predlaže i opravdanje kako će se ta javna politika najbolje baviti navedenim pitanjem/problemom.
- Prednosti i nedostaci javne politike, uključujući i aktualne podatke koji podupiru navedene tvrdnje, imenovane osobe ili grupe na koje će ta politika imati utjecaj te koji će biti mogući učinak.
- Izjava u kojoj se navode odgovarajuća tijela vlasti ili državni ured, koji će biti odgovorni za provedbu predložene javne politike.
- Mišljenje u kojem se navodi zašto predložena javna politika nije u suprotnosti sa zakonom ili Ustavom.

Dokumentacijska mapa

U trećem dijelu mape učenici moraju dokumentirati svoje istraživanje, uključujući i odabir materijala koji najbolje podupire njihove tvrdnje. Kao dodatak sadržaju, ovaj dio mora sadržavati dokaze koji podupiru njihov grupni rad. Na primjer:

- popunjeni obrazac „Mišljenja o ustavnosti“
- odgovarajuće zakone, uredbe i/ili pravilnike
- kopiju postojeće politike ili zakona, ili modele nove ili prilagođene javne politike
- ostale odgovarajuće članke i izvješća koji podupiru navedene tvrdnje

ČETVRTA GRUPA ZA IZRADU PORTFELJA – IZRADA PLANA AKCIJE

Ogledni dio

Četvrti ogledni dio portfelja trebao bi sadržavati detaljan opis procesa koji je potrebno provesti da bi predložena javna politika bila usvojena od strane nadležnog tijela vlasti ili državnog ureda. Plan bi trebao sadržavati sljedeće: korake za dobivanje potpore navedenoj politici u zajednici i detaljan plan provedbe predložene javne politike. U četvrtom oglednom dijelu trebali bi se nalaziti i relevantni grafikoni, fotografije, ilustracije i/ili strip. Učenici bi trebali navesti i sve izvore koje su koristili.

Pismeni sažetak treba sadržavati sljedeće podatke:

- jasno objašnjenje na koji će način razred od dužnosnika tražiti potporu javnoj politici koju predlažu
- jasno objašnjenje na koji će način razred tražiti potporu javnoj politici i planu akcije koju predlažu od strane posebnih interesnih grupa, grupa u zajednici, poduzeća ili utjecajnih pojedinaca
- navedene utjecajne pojedince, poduzeća, posebne interesne grupe ili državne urede koji bi se mogli

- suprotstaviti predloženoj javnoj politici i planu akcije te razloge zbog kojih bi to oni mogli učiniti
- objašnjenje koraka koje treba poduzeti da bi se proveo plan akcije i koje su koristi plana
  - procjenu troškova i vremenski okvir za provedbu plana akcije, ako je moguće

Dokumentacijska mapa

U četvrtom dijelu mape učenici moraju dokumentirati svoje istraživanje, uključujući i odabir materijala koji najbolje podupire njihove tvrdnje. Kao dodatak sadržaju, ovaj dio mora sadržavati dokaze koji podupiru njihov grupni rad. Na primjer:

- pisane izjave potpore ili suprotstavljanja
- promidžbeni materijal
- pisma utjecajnih osoba ili javnih dužnosnika
- ostale odgovarajuće članke i izvješća koji podupiru navedene tvrdnje

Osvrt

Ovaj dio se nalazi samo u dokumentacijskoj mapi. U posljednjem koraku procesa Projekta građanin traži se od učenika da se osvrnu na svoje iskustvo učenja. Peti dio dokumentacijske mape treba sadržavati kratke izjave i/ili pisma učenika u kojima oni opisuju što su naučili iz Projekta građanin. To uključuje osvrt na to što su naučili o javnoj politici i procesu donošenja politike. Trebaju objasniti kako im je Projekt građanin pomogao da bolje razumiju ulogu dužnosnika i građana. Na kraju, u osvrtu bi trebalo navesti kako bi projektu drugačije pristupili da ga rade iznova.

Ako su učenici imali priliku predstaviti svoj portfelj publici na simuliranom saslušanju i to iskustvo bi trebali navesti u osvrtu.

DODATAK D

OBRAZAC ZA PROCJENU PORTFELJA

Portfelj Projekta građanin sastoji se od dva dijela: pokazne mape od četiri dijela i dokumentacijske mape od pet dijelova. Kada vrednujete portfelj, kriterije koji se nalaze na sljedećoj stranici treba primijeniti na pokaznu mapu i na odgovarajući dio u dokumentacijskoj mapi. Služite se dolje navedenom tablicom u vrednovanju portfelja. Dajte smo jednu cijelu numeričku ocjenu (10 – 1) za svaki od pet dijelova Kriterija vrednovanja.

Izvršno: 10 – 9   Natprosječno: 8 – 7   Prosječno: 6 – 5   Ispod prosječno: 4 – 3   Nedovoljno: 2 – 1

KRITERIJI VREDNOVANJA	Ocjena	Komentar
Prvi pano: razumijevanje problema <ul style="list-style-type: none"> • Navodi i objašnjava problem i njegove uzroke i dokazuje postojanje problema • Pokazuje razumijevanje pitanja vezanih uz problem • Pokazuje razumijevanje postojeće ili predložene javne politike • Objašnjava neslaganja oko problema koji možda postoje u zajednici • Objašnjava zašto bi vlast trebala biti uključena u rješavanje		
Drugi pano: raščlamba alternativnih politika <ul style="list-style-type: none"> • Predstavlja dvije ili tri alternativne javne politike za rješavanje problema • Objašnjava prednosti i nedostatke svake predstavljene alternativne politike • Utvrđuje koje su nesuglasice i sukobi vezani uz svaku od alternativa		
Treći pano: priprema javne politike i uvjeravanje <ul style="list-style-type: none"> • Navodi javnu politiku kojom se rješava problem i odgovarajuće tijelo vlasti nadležno za provođenje predložene javne politike • Podržava predloženu javnu politiku objašnjenjima i dokazima • Utvrđuje i objašnjava prednosti i nedostatke predložene javne politike • Objašnjava i podupire podacima zašto je njihova predložena javna politika ustavna		
Četvrti pano: provedba plana akcije <ul style="list-style-type: none"> • Navodi pojedince i grupe koje podupiru i koje se suprotstavljaju toj politici radi mogućeg utjecaja te politike na njih • Navodi dužnosnike koji podupiru i koji se suprotstavljaju toj politici, radi mogućeg utjecaja te politike na njih • Navodi i objašnjava slijed akcija kojima će djelovati da se njihova predložena javna politika provede • Predlaže akciju koja se nastavlja i temelji na dokazima predstavljenima na prethodnim panoima		

KRITERIJI VREDNOVANJA	OCJENA	KOMENTAR
Cjelokupni portfelj: Opseg u kojem cjelokupni portfelj <ul style="list-style-type: none"> • Predstavlja materijal na oglednim panoima i dokumentacijskoj mapi koji je međusobno povezan i međusobno se podupire • Predstavlja jasan i uvjerljiv slijed od jednog do drugog oglednog panoa • Koristi standarde pravilnog pisanja • Koristi relevantne i prikladne grafikone i pisane podatke • Vizualno je privlačan • Uključuje dokaze, osim u poglavlju 5 dokumentacijske mape o osvrtu učenika u kojem oni navode što su naučili 		
UKUPNO BODOVA		

Procjenitelj: _____

Ime škole/učitelja _____

DODATAK E

SMJERNICE ZA PROCJENITELJE ZA SIMULIRANO SASLUŠANJE

Smotra portfelja Projekta građanin je kulminacija interaktivnog programa građanskog odgoja kojem je cilj aktivno uključivanje adolescenata u građanski život njihovih zajednica. U Projektu građanin, grupe mladih uočavaju i analiziraju pitanja i probleme s kojima se suočava njihova zajednica (škola, susjedstvo, grad, država). Oni odabiru jedno od tih pitanja i problema za detaljno istraživanje. Nakon što dovrše svoje istraživanje oni predlažu javnu politiku koja se bavi tim pitanjem ili problemom. Na kraju, izrađuju plan akcije u kojem su detaljno opisani koraci koji se trebaju poduzeti da bi njihov prijedlog javne politike bio usvojen od strane nadležnih tijela vlasti.

Svrha je simuliranog saslušanja (sastavnica usmenog predstavljanja) naučiti učenike da predstave i obrane svoje mišljenje u svezi s utjecanjem na donošenje javne politike u njihovim zajednicama.

U svrhu simuliranog saslušanja učenici ili članovi udruge mladih dijele se u četiri grupe, po jedna grupa za svaki dio portfelja. Glavna odgovornost svake grupe je

- Grupa jedan – Objašnjenje problema
- Grupa dva – Istraživanje alternativne politike
- Grupa tri – Predlaganje javne politike
- Grupa četiri – Izrada plana akcije

Svaka grupa održat će pripremljeno predstavljanje u trajanju od četiri minute. Grupa potom šest minuta odgovara na evaluacijska pitanja koja im postavljate vi i drugi članovi vijeća za procjenu. Svaka od četiri grupe za svoje predstavljanje pred vijećem ima ukupno deset minuta. U zaključku svakog predstavljanja vi i drugi članovi vijeća trebali biste im dati konstruktivnu povratnu informaciju. Molimo vas da imate na umu da vam predložena pitanja služe samo kao pomoć da od učenika dobijete dodatne podatke ili objašnjenje podataka navedenog u svjedočenju.

Cilj je evaluacijskog dijela i pitanja da vam pomognu odrediti koliko su učenici naučili o problemu koji su istraživali i postupku prikupljanja podataka i rješavanja problema koji su koristili. Što više vi naučite o tome što su učenici proučili i predložili, to ćete bolje moći procijeniti njihovo predstavljanje.

Sljedeći podaci pripremljeni su da bi vam pomogli u vrednovanju svakoga od četiri dijela portfelja. Portfelj ima dvije komponente – oglednu komponentu i dokumentacijsku komponentu. Te dvije komponente zajedno čine portfelj. Pripremljene izjave i odgovori na vaša evaluacijska pitanja trebali bi se temeljiti na portfelju. Predstavljanje učenika trebali biste vrednovati korištenjem „Obrasca za procjenu saslušanja“. Obrazac za procjenu saslušanja ima pet dijelova, četiri dijela s kriterijima za vrednovanje oglednog panoa i dokumentacijske mape i jedan dio s kriterijima za sveukupno vrednovanje rada učenika (Dodatak F).

PRVA GRUPA - OBJAŠNJENJE PROBLEMA

Prva grupa trebala bi dati detaljno objašnjenje pitanja/problema koji je razred odabrao te navesti razloge zašto je baš taj problem odabran. Tijekom dijela predviđenog za pripremljeno svjedočenje grupa bi trebala dati iscrpan opis problema, uključujući i njegov doseg i utjecaj na zajednicu.

Moguća evaluacijska pitanja:

- Koliko je prisutno ovo pitanje/problem u vašoj zajednici?
- Smatraju li ljudi u vašoj zajednici to pitanje/problem važnim? Kako to znate?
- Koja je bila reakcija javnosti na to pitanje/problem?
- Koje ste izvore podataka koristili u istraživanju tog pitanja/problema?
- Što ste još naučili o tom pitanju/problemu iz vašeg istraživanja?
- Što mislite koji bi se dio vlasti trebao baviti tim pitanjem/problemom i zašto?
- Postoje li sada politike, uredbe, odredbe ili pravila koja se bave tim pitanjem/problemom? Vjerujete li da su prikladne za rješavanje tog problema? Zašto da ili ne?

DRUGA GRUPA - ISTRAŽIVANJE ALTERNATIVNE POLITIKE ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA

Druga grupa trebala bi se usredotočiti na objašnjavanje postojeće i/ili alternativnih politika kojima bi se rješavalo pitanje/problem. U nekim slučajevima politika ne postoji pa se od učenika očekuje da izrade alternativu javnoj politici za rješavanje problema.

U svjedočenju bi trebalo navesti prednosti i nedostatke postojeće politike ili one koja se predlaže. Ako javna politika još ne postoji, učenici bi trebali objasniti koji prijedlozi javne politike su u tijeku, ili ih preporučuje njihov razred, grupe u zajednici, posebne interesne grupe, formalna tijela, zakonodavstvo i/ili gradska vijeća. Treba predstaviti i raspraviti prednosti i nedostatke svake politike ili prijedloga.

Moguća evaluacijska pitanja:

- Koje izvore ste koristili za pronalaženje postojećih politika ili prijedloga politika?
- Što ste još naučili o pitanju/problemu nakon što ste ispitali alternativne politike?
- Ako postoji javna politika, zašto bi se ona trebala mijenjati?
- Koje grupe ili pojedinci podupiru postojeću politiku ili predlažu novu politiku i zašto?
- Koje se grupe ili pojedinci suprotstavljaju izmjeni politike ili predlažu novu politiku i zašto?
- Postoje li druge politike ili rješenja koja niste naveli u svom portfelju ili prezentaciji? Koje su i zašto ste ih izostavili?

TREĆA GRUPA - PREDLAGANJE JAVNE POLITIKE ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA

Treća grupa trebala bi se usredotočiti na politiku ili rješenje koje je predložio razred. U objašnjenju bi trebali navesti jasne razloge zašto bi se postojeća politika trebala mijenjati ili ukinuti te zašto bi se trebala provesti nova politika. Ako je moguće, učenici bi trebali navesti i analizu troškova. Treća grupa mora navesti i objašnjenje zašto politika koju predlažu nije protu-ustavna.

Moguća evaluacijska pitanja:

- Kojem je državnom tijelu upućen prijedlog politike? Zašto je prijedlog upućen tom državnom tijelu?
- Jeste li razmotrili koji su ukupni troškovi provedbe vaše politike? Zašto da ili ne? Ako jeste, koji su ukupni troškovi i što ste naveli kao trošak?
- Koji su izvori sredstava? Koja bi vam sredstva osim novca mogla trebati?
- Ima li javni ili privatni sektor u zajednici odgovornost za ispravljanje problema ili pomoć u provedbi predložene javne politike?

ČETVRTA GRUPA - IZRADA PLANA AKCIJE

Treća grupa trebala bi se usredotočiti na pružanje iscrpnog objašnjenja koraka koje je potrebno poduzeti da bi njihov prijedlog politike usvojili nadležni dužnosnici. U svjedočenju bi trebalo navesti izjavu o tome koliko bi realno moglo potrajati da predložena politika bude usvojena i provedena.

Moguća evaluacijska pitanja:

- Kako bi grupe ili pojedinci koji podržavaju vaš prijedlog mogli utjecati ili uvjeriti dužnosnike da usvoje vaš prijedlog?
- Postoje li druge grupe ili pojedinci koji bi mogli podržati vaš prijedlog rješenja ili politike? Zašto bi to oni učinili?
- Koje se grupe ili pojedinci suprotstavljaju vašem prijedlogu rješenja ili politike? Zašto mu se suprotstavljaju?
- Kako biste odgovorili na argumente pojedinaca ili grupa koji se suprotstavljaju vašoj politici?
- Koliko vremena je potrebno da se vaš prijedlog provede?
- Koje rezultate očekujete po provedbi svog plana akcije?
- Što mislite što bi se moglo dogoditi ako vaš prijedlog ne bude usvojen?

Opća pitanja

Ako su prikladna, ova pitanja možete postaviti bilo kojoj od četiri grupe.

- Ako grupa navodi poseban zakon ili pravni slučaj u svome svjedočenju, tražite ih da objasne kako baš taj zakon ili slučaj podupiru njihovo stajalište.
- Što ste naučili kroz sudjelovanje u Projektu građanin o ulozi dužnosnika?
- Što ste naučili kroz sudjelovanje u Projektu građanin o pitanjima/problemima s kojima se suočava vaša zajednica?

Povratna informacija

Sastavnica simuliranog saslušanja u Projektu građanin je nastavak učenja u razredu. Kao takav, predstavlja još jednu mogućnost da pomognete učenicima u razumijevanju složenosti procesa donošenja javne politike. Nakon što svaka grupa održi svoje predstavljanje, od vas se očekuje da im date povratnu informaciju. Vaše primjedbe trebale bi biti kratke ali konstruktivne. Trebali biste pohvaliti učenike za njihov rad i pomoći im da nauče iz procesa.

Uvijek započnite s pozitivnim primjedbama i navedite primjere kako bi učenici mogli poboljšati svoje predstavljanje, npr. „Svidjelo mi se kako ste objasnili problem: želio/željela bih predložiti da date više podataka o broju ljudi na koji taj ozbiljan problem utječe.“

Učenici će nesumnjivo imati grešaka u svojem predstavljanju. Kad im dajete povratne informacije, oblikujte vaše ispravke taktično i diplomatski tako da budu poticajne a ne obeshrabrujuće.

DODATAK F

OBRAZAC ZA PROCJENU SASLUŠANJA

Saslušanje Projekta građanin pruža mogućnost učenicima da iznesu na javnom saslušanju što su naučili o problemu u zajednici i što predlažu kao rješenje putem procesa donošenja politike. Svoj rad će predstavljati četiri različite grupe učenika, od kojih će svaka predstaviti jedan vid istraživanja cijele grupe i njihovu preporuku javne politike. Dok vrednujete rad svake grupe, koristite Kriterije vrednovanja, koji se nalaze na sljedećoj stranici, za tu grupu učenika, a potom i obrazac za procjenu. Dajte smo jednu cijelu numeričku ocjenu (10 - 1) za svaki od pet dijelova Kriterija vrednovanja.

Izvršno: 10 – 9   Natprosječno: 8 – 7   Prosječno: 6 – 5   Ispod prosječno: 4 – 3   Nedovoljno: 2 – 1

KRITERIJI VREDNOVANJA	OCJENA	KOMENTAR
<p>Prvi pano: razumijevanje problema</p> <ul style="list-style-type: none"> • Navodi i objašnjava problem i njegove uzroke i predstavlja dokaze postojanja problema • Pokazuje razumijevanje pitanja vezanih uz problem • Pokazuje razumijevanje postojeće ili predložene javne politike • Objašnjava neslaganja oko problema koji možda postoje u zajednici • Objašnjava zašto bi vlast trebala biti uključena u rješavanje 		
<p>Drugi pano: analiza alternativne politike</p> <ul style="list-style-type: none"> • Predstavlja dvije ili tri alternativne javne politike kao rješenje problema • Objašnjava prednosti i nedostatke svake predstavljene alternativne politike • Utvrđuje koje su nesuglasice i sukobi vezani uz svaku od alternativa 		
<p>Treći pano: priprema javne politike i uvjeravanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Navodi javnu politiku kojom se rješava problem i državni odjel ili tijelo nadležno za provođenje predložene javne politike • Podržava predloženu javnu politiku objašnjenjima i dokazima • Utvrđuje i objašnjava prednosti i nedostatke predložene javne politike • Objašnjava i podupire podacima zašto je njihova predložena javna politika ustavna 		
<p>Četvrti pano: provedba plana akcije</p> <ul style="list-style-type: none"> • Navodi pojedince i grupe koje podupiru i koji se suprotstavljaju toj politici, a na koje će ona utjecati • Navodi dužnosnike koji podupiru i koji se suprotstavljaju toj politici, a na koje će ona utjecati • Navodi i objašnjava slijed akcija kojima će djelovati da se njihova predložena javna politika provede • Predlaže akciju koja se nastavlja i temelji na dokazima predstavljenima na prethodnim panoima 		

KRITERIJI VREDNOVANJA	OCJENA	KOMENTAR
Cjelokupni portfelj: Opseg u kojem cjelokupni portfelj <ul style="list-style-type: none"> • Predstavlja materijal na pokaznoj mapi i na dokumentacijskoj mapi koji je međusobno povezan i međusobno se podupire • Predstavlja jasan i uvjerljiv slijed od jednog do drugog oglednog panoa • Koristi standarde pravilnog pisanja • Koristi relevantne i prikladne grafikone i pisane podatke • Vizualno je privlačan • Uključuje dokaze, osim u poglavlju 5 dokumentacijske mape, u osvrtu učenika u kojem oni navode što su naučili 		
UKUPNO BODOVA		

Procjenitelj: _____

Ime škole/učitelja _____

DODATAK G

ORIGINALI ZA UMNOŽAVANJE

Napomena učiteljima:

Obrasci koje učenici trebaju nalaze se na odgovarajućim mjestima u njihovim priručnicima. Da biste udžbenike mogli koristiti s većim brojem razreda, pripremili smo vam originale za umnožavanje svih obrazaca za učenike.

Raspravite o svakome obrascu s učenicima kada se pojave u tekstu i zajedno s njima pregledajte kako se oni koriste u prikupljanju podataka koji će im biti potrebni. Za svakog učenika napravite primjerak svakog potrebnog obrasca.

1. Obrazac za uočavanje i analizu problema
2. Obrazac za vođenje razgovora
3. Obrazac za evidenciju pisanih izvora
4. Obrazac za evidenciju radijskih/TV/internet izvora
5. Obrazac za podatke iz pisanih ili elektronskih izvora
6. Dokumentacijski obrazac za podatke iz pisama ili vođenih razgovora
7. Zadatak jedan - Objašnjenje problema
8. Zadatak dva - Raščlamba alternativnih politika
9. Zadatak tri - Predlaganje javne politike
10. Zadatak četiri - Izrada plana akcije
11. Obrazac za mišljenje o ustavnosti
12. Popis kriterija za izradu portfelja - Sva četiri dijela
13. Smjernice - Obrazac s mogućim pitanja za osvrt

Dopuštenje za umnožavanje

Obrasci i radni listovi za učenike Projekta građanin, koji se nalaze u Dodatku G smiju se umnožavati u svrhu provedbe programa.

OBRAZAC ZA UOČAVANJE I RAŠČLAMBU PROBLEMA

Imena članova grupe _____

Datum _____

Problem _____

1. Radi li se o problemu za koji vi i drugi ljudi u zajednici smatrate da je važan? Zašto?

---

2. Koja razina vlasti ili koja državna tijela su odgovorna za rješavanje tog problema?

---

3. Kojom politikom, ako postoji, vlast nastoji riješiti problem?

Ako politika postoji, odgovori na sljedeća pitanja:

• Koje su njezine prednosti i nedostaci?

• Kako bi se ona mogla poboljšati?

• Je li potrebno zamijeniti tu politiku? Zašto?

• Koja neslaganja, ako ih ima, postoje u vašoj zajednici u vezi s ovom politikom?

---

4. Gdje možete dobiti više podataka o ovome problemu i stajalištu koje zauzimaju različiti pojedinci i grupe?

---

5. Postoje li drugi problemi u zajednici za koje smatrate da bi bilo korisno da ih vaš razred proučava? Koji su to problemi?

OBRAZAC ZA VOĐENJE RAZGOVORA

Tvoje ime _____

Datum _____

Problem _____

1. Ime osobe s kojom se vodi razgovor _____

Napomena: Ako osoba ne želi biti imenovana, poštujujte njezinu privatnost i naznačite samo ulogu te osobe u zajednici (npr. poslovni čovjek, umirovljenik, roditelj, učenik, volonter u zajednici).

2. Recite osobi koji problem proučavate. Potom postavite sljedeća pitanja. Zabilježite odgovore koje dobijete.

a. Smatrate li da je ovaj problem važan? Zašto?

_____

b. Smatrate li da drugi ljudi u zajednici vjeruju da je ovaj problem važan? Zašto?

_____

c. Pomoću koje politike, ako ona postoji, vlast sada pokušava riješiti taj problem?

_____

Ako politika postoji odgovorite na sljedeća pitanja:

• Koje su prednosti te politike?

_____

• Koji su nedostaci te politike?

_____

• Kako bi se ta politika mogla poboljšati?

_____

• Treba li je zamijeniti? Zašto?

_____

• Koje nesuglasice, ako ih ima, u vezi s tom politikom postoje u vašoj zajednici?

_____

d. Gdje bih ja (ili moj razred) mogao dobiti više podataka o ovome problemu i saznati koja su različita stajališta u vezi s problemom.

_____

OBRAZAC ZA EVIDENCIJU PISANIH IZVORA

Tvoje ime _____

Datum _____

Problem _____

Naziv/datum publikacije _____

Naslov članka _____

1. Stajalište zastupljeno u članku u vezi s problemom

_____

_____

2. Glavna obilježja tog stajališta

_____

_____

_____

_____

_____

3. Prema izvoru, pomoću koje politike, ako ona postoji, državne uprava pokušava riješiti taj problem?

_____

_____

Ako politika postoji odgovorite na sljedeća pitanja:

• Koje su prednosti te politike?

_____

_____

• Koji su nedostaci te politike?

_____

_____

• Kako bi se ta politika mogla poboljšati?

_____

_____

• Treba li je zamijeniti? Zašto?

_____

_____

• Koje nesuglasice, ako ih ima, u vezi s tom politikom postoje u vašoj zajednici?

_____

_____

_____

_____

OBRAZAC ZA EVIDENCIJU RADIJSKIH / TV / INTERNET IZVORA

Tvoje ime _____

Datum _____ Vrijeme _____

Problem _____

1. Izvor podataka _____

(To može biti web stranica, vijesti na radiju ili TV, dokumentarna emisija, razgovor, ili neki drugi program koji se bavi tim problemom.)

2. Radi li se o problemu koji se smatra važnim? Zašto?

---

3. Pomoću koje politike, ako ona postoji, vlast sada pokušava riješiti taj problem?

Ako politika postoji odgovorite na sljedeća pitanja:

• Koje su prednosti te politike?

• Koji su nedostaci te politike?

• Kako bi se ta politika mogla poboljšati?

• Treba li je zamijeniti? Zašto?

• Koje nesuglasice, ako ih ima, u vezi s tom politikom postoje u vašoj zajednici?

OBRAZAC ZA PODATKE IZ PISANIH ILI ELEKTRONSKIH IZVORA

Ime(na) član(ov)a istraživačkog tima _____

Datum _____

Problem koji se istražuje _____

Naziv knjižnice/ureda/državnog tijela ili web stranice _____

1. Izvor podataka _____

a. Naziv publikacije/web stranice _____

b. Autor (ako je naveden) _____

c. Datum objave/web stranice _____

2. Zabilježite podatke iz publikacija ili web stranica koji vam pomažu odgovoriti na što više sljedećih pitanja.

a. Koliko je ozbiljan ovaj problem u našoj zajednici?

_____
_____
_____

b. Koliko je taj problem prisutan u državi ili naciji?

_____
_____
_____

c. Za što od navedenog smatraš da je istinito?

- Ne postoji zakon ili politika za rješavanje problema DA NE
- Zakon za rješavanje problema nije dostatan DA NE
- Zakon za rješavanje problema je dostatan, ali se dobro ne provodi DA NE

d. Koje razine vlasti ili državnih tijela, ako su relevantni, su odgovorne za bavljenje ovim problemom? Što oni poduzimaju u vezi s problemom?

_____
_____
_____
_____

e. Koje nesuglasice u vezi s ovom politikom ili načinima provedbe postoje u zajednici?

_____
_____
_____
_____
_____

f. Tko su glavne osobe, grupe ili organizacije koje izražavaju mišljenja o problemu?

• Zašto ih problem zanima?

• Koja su njihova stajališta?

• Koje su prednosti i nedostaci njihovih stajališta

• Kako oni nastoje djelovati na vlast da ona usvoji njihovo stajalište u vezi s problemom?

---

g. Kako moji razredni kolege i ja možemo dobiti više podataka o njihovim stajalištima?

DOKUMENTACIJSKI OBRAZAC ZA PODATKE IZ PISAMA ILI VOĐENIH RAZGOVORA

Ime(na) član(ov)a istraživačkog tima _____

Datum _____

Problem koji se istražuje _____

1. Izvor podataka

a. Ime _____

b. Naziv organizacije _____

c. Adresa _____

d. Broj telefona _____

2. Tražite podatke o problemu. Nakon što se predstavite pismom ili telefonom, kao što vam je predloženo na str. 16, zatražite odgovore na sljedeća pitanja.

a. Koliko je ozbiljan ovaj problem u našoj zajednici?

_____
_____
_____

b. Koliko je taj problem prisutan u državi ili naciji?

_____
_____
_____

c. Zašto je to problem kojim bi se vlast trebala baviti? Bi li netko drugi trebao preuzeti odgovornost za rješavanje problema? Zašto?

_____
_____
_____

d. Za što od navedenog smatraš da je istinito

- Ne postoji zakon ili politika za rješavanje problema DA NE
- Zakon za rješavanje problema nije dostatan DA NE
- Zakon za rješavanje problema je dostatan, ali se dobro ne provodi DA NE

e. Koje razine vlasti ili državnih tijela, ako su relevantni, su odgovorne za bavljenje ovim problemom? Što oni poduzimaju u vezi s problemom?

_____
_____
_____
_____

(NASTAVAK)

DOKUMENTACIJSKI OBRAZAC ZA PODATKE IZ PISAMA ILI VOĐENIH RAZGOVORA

f. Koja nesuglasice u vezi s ovom politikom ili načinima provedbe postoje u zajednici?

---

g. Tko su glavne osobe, grupe ili organizacije koje izražavaju mišljenja o problemu?

• Zašto ih problem zanima?

• Koja su njihova stajališta?

• Koje su prednosti i nedostaci njihovih stajališta

• Kako oni nastoje djelovati na vlast da ona usvoji njihovo stajalište u vezi s problemom?

---

h. Ako naš razred izradi prijedlog politike za rješavanje ovog problema, kako bismo mogli utjecati na tijela vlasti da usvoje našu politiku?

PRVI ZADATAK – OBJAŠNENJE PROBLEMA

Prvo što ćeš ti i tvoji razredni kolege trebati učiniti jest objasniti problem koji ste odabrali. Trebat ćete objasniti zašto je problem važan, koji pojedinci i grupe su zainteresirani za taj problem, i koji je dio vlasti odgovoran da se njime bavi. Da biste to učinili trebate odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. Koji problem ti i tvoji razredni kolege želite proučavati?

---

2. Koliko je taj problem ozbiljan u vašoj zajednici?

---

3. Koliko je raširen taj problem u vašoj zajednici?

---

4. Zašto je to problem koji bi vlast trebala rješavati?

---

5. Bi li još tko u zajednici trebao preuzeti odgovornost za rješavanje problema?

---

6. Postoji li zakon ili politika namijenjena rješavanju problema?

---

7. Ako zakon ili politika postoje, jesu li prikladni za rješavanje problema?

---

8. Koje nesuglasice, ako ih ima, postoje u vašoj zajednici u vezi s problemom ili načinom na koji se on rješava?

---

9. Tko su pojedinci, grupe ili organizacije koje taj problem zanima?

---

10. Za svaku osobu, grupu, ili organizaciju koje ste naveli odgovori na sljedeća pitanja?

- Koje je njihovo stajalište?
- Zašto ih problem zanima?
- Koje su prednosti njihovog stajališta?
- Koji su nedostaci njihovog stajališta?
- Na koji način nastoje utjecati na tijela vlasti da usvoje njihovo stajalište?

11. Koja razina vlasti ili državno tijelo su odgovorni za bavljenje ovim problemom? Zašto?

---

12. Što vlast poduzima da bi riješila problem?

TREĆI ZADATAK – PREDLAGANJE JAVNE POLITIKE

Sljedeći je korak predlaganje javne politike koja će se baviti problemom. Ona ne smije biti u suprotnosti s Ustavom. To može biti jedna od alternativnih politika o kojoj ste ranije raspravljali, izmjena jedne od tih politika, ili to može biti vaša originalna zamisao. Odgovorite na dolje navedena pitanja i ispunite Obrazac za mišljenje o ustavnosti na stranicama 36-37.

1. Smatramo da je najbolja javna politika za bavljenje ovim problemom

---

---

2. Prednosti ove politike su

---

3. Nedostaci ove politike su

---

4. Navedite razinu vlasti koja bi bila odgovorna za provedbu politike koju predlažete. Objasnite zašto je ta razina vlasti odgovorna.

---

5. Politika koju predlažemo je ustavna zato što (Upotrijebite svoje odgovore navedene u Obrascu za mišljenje o ustavnosti da biste odgovorili na ovo pitanje).

---

5. Mogli bismo dobiti potporu od tih pojedinaca i grupa tako da

---

---

6. Utjecajni dužnosnici i/ili državna tijela koja bi mogla poduprijeti politiku koju predlažemo su

---

---

7. Njihovu potporu možemo dobiti tako da

---

8. Utjecajni dužnosnici i/ili državna tijela koja bi se mogla suprotstaviti politici koju predlažemo su

---

---

9. Mogli bismo dobiti njihovu potporu tako da

OBRAZAC ZA MIŠLJENJE O USTAVNOSTI

Ustav postavlja ograničenja na to što vlast može učiniti da bi zaštitila prava ljudi.

Kad god predložimo vlasti da usvoji politiku ili zakon koji će se baviti nekim problemom, važno je da ne tražimo nešto što Ustav ne dopušta. Svaki građanin ima pravo i odgovornost da provjeri da li tijela vlasti postojećom politikom i zakonima možda ne prekoračuju svoje ustavne ovlasti.

U popisu su navedena neka od najvažnijih ograničenja koja Ustav stavlja pred tijela vlasti da bi zaštitio naša prava. Služite se tim popisom tijekom izrade prijedloga politike. Pobrinite se da politika koju predlažete ne prekoračuje ovlasti nadležnog tijela vlasti.

Ovaj obrazac za mišljenje o ustavnosti trebao bi razmotriti cijeli razred. Rezultat tog razmatranja treba navesti u trećem panou pokazne i dokumentacijske mape vašeg portfelja.

Popis

1. Vlast se ne smije uplitati u osobnu slobodu vjerovanja. Politika koju predložimo (ne) prekoračuje ovo ograničenje vlasti. Objasnite zašto.

---

2. Vlasti nije dozvoljeno da stavlja nerazumna ili nepravredna ograničenja na pravo osobe da se slobodno izražava govorom, pisanjem, ili na drugi način. Politika koju predložimo (ne) prekoračuje ovo ograničenje moći vlasti. Objasnite zašto.

---

3. Vlasti nije dozvoljeno oduzeti osobi slobodu ili imovinu, a da joj pritom ne pruži mogućnost poštenog saslušanja na sudu ili pred ovlaštenim državnim tijelom. Politika koju predložimo (ne) prekoračuje ovo ograničenje njezine moći. Objasnite zašto.

POPIS KRITERIJA ZA IZRADU PORTFELJA – SVA ČETIRI DIJELA

Potpunost

- Sadrži li svaki dio materijal opisan na stranicama 30 - 39, gdje su upute za grupe za izradu portfelja 1 – 4?
- este li stavili više materijala no što je potrebno?

Jasnost

- Je li vaš portfelj dobro organiziran?
- Je li vaš portfelj jasno napisan te gramatički i pravopisno točno?
- Je li lako razumjeti glavne tvrdnje?

Podaci

- Jesu li podaci točni?
- Jesu li u podacima navedene glavne činjenice i važni koncepti?
- Jesu li podaci koje ste naveli važni za razumijevanje vaše teme?

Podrška

- Jeste li naveli primjere koji objašnjavaju ili potkrepljuju vaše glavne tvrdnje?
- Jeste li naveli promišljena objašnjenja za vaše glavne tvrdnje?

Grafički prikazi

- Odnose li se vaši grafički prikazi upravo na sadržaj vašeg dijela?
- Daju li vaši grafički prikazi podatke?
- Ima li svaki prikaz svoj naslov ili napomenu?
- Pomažu li vaši grafički prikazi u razumijevanju vašeg oglednog dijela?

Dokumentacija

- Jeste li dokumentirali glavne točke u svom dijelu portfelja?
- Jeste li koristili pouzdane, vjerodostojne i raznolike izvore?
- Ako ste citirali ili parafrazirali izvore podataka jeste li ih svaki puta jasno naveli?
- Je li vaša dokumentacijska mapa jasno povezana s pokaznim dijelom portfelja?
- Jeste li odabrali samo najbolje i najvažnije izvore podataka?

Ustavnost

- Jeste li stavili vaš obrazac mišljenja o ustavnosti?
- Jeste li objasnili zašto politika koju predlažete ne krši Ustav?

POPIS KRITERIJA ZA IZRADU PORTFELJA – CJELOKUPNI PORTFELJ

Uvjerljivost

- Daje li vaš portfelj dovoljno dokaza da je problem koji ste odabrali važan?
- Bavi li se politika koju predlažete izravno tim problemom?
- Objasnjava li vaš portfelj kako biste mogli dobiti javnu potporu politici koju predlažete?

Praktičnost

- Je li politika koju predlažete praktična i ostvariva?
- Je li vaš plan za dobivanje potpore politici koju predlažete ostvariv?

Usklađenost

- Je li svaki od četiri dijela vašeg oglednog portfelja povezan s ostalima a da se pritom podaci ne ponavljaju?
- Podupire li dokazima vaš dokumentacijski dio portfelja ono što se nalazi na oglednim panoima?

Osvrt

- Pokazuje li dio u kojem dajete osvrt i vrednujete izradu svog portfelja da ste dublje promišljali o svome iskustvu?
- Pokazujete li što ste naučili kroz iskustvo izrade portfelja?

SMJERNICE – MOGUĆA PITANJA U OSVRTU

Možete se služiti sljedećim pitanjima u osvrtu na svoje iskustvo.

1. Što sam osobno naučio o javnoj politici iz rada sa svojim razrednim kolegama?
2. Što smo kao razred naučili o javnoj politici tijekom izrade našeg portfelja?
3. Koje sam vještine stekao/-la ili unaprijedio/-la u ovome projektu?
4. Koje smo vještine stekli ili unaprijedili u ovome projektu?
5. Koje su prednosti timskog rada?
6. Koji su nedostaci timskog rada?
7. Što sam dobro učinio?
8. Što smo mi dobro učinili?
9. Kako bih mogao poboljšati svoje vještine rješavanja problema?
10. kako bismo mi mogli poboljšati svoje vještine rješavanja problema?
11. Što bismo htjeli učiniti drugačije kada bismo radili drugi portfelj s drugom temom javne politike?

DODATAK H

RADNI LISTOVI ZA UČENIKE

Dodatni korisni obrasci koji se ne nalaze u priručniku za učenike su

- Radni list 1 za učenike – Što je javna politika?
- Radni list 2 za učenike – Što je, a što nije javna politika?
- Radni list 3 za učenike – Dijagram procesa donošenja politike
- Radni list 4A za učenike – Tko su osobe koje su odgovorne za donošenje politike?
- Radni list 4B za učenike – Primjerak radnog lista: tko su osobe odgovorne za donošenje politike
- Radni list 5 za učenike – Predlaganje javne politike
- Radni list 6 za učenike – Kriteriji vrednovanja vašeg portfelja u Projektu građanin i priprema za simulirano saslušanje

RADNI LIST 1 ZA UČENIKE - ŠTO JE JAVNA POLITIKA?

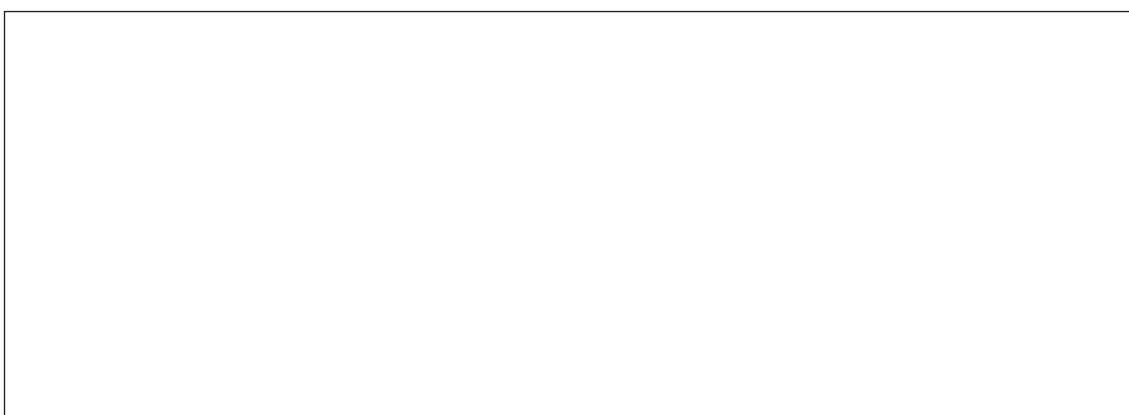
Moja definicija javne politike

Bitne sastavnice javne politike

Moja revidirana definicija javne politike

RADNI LIST 2 ZA UČENIKE - ŠTO JEST I ŠTO NIJE JAVNA POLITIKA?

Upute: Pročitajte prvi primjer problema u zajednici koji je prikazan u srednjem stupcu dolje te što jest i što nije rješenje problema putem javne politike. Tada razmislite o mogućim rješenjima za ostale probleme u zajednici i napišite svoje primjere za svaki od njih. U dva posljednja okvira navedite problem u vašoj zajednici i dajte za njih primjer. Nakon što ste dali svoje odgovore, podijelite ga s članovima vaše grupe ili s razredom.

Javna politka

PRIMJER: Gradski dužnosnici financiraju program za pomoć siromašnima u okviru kojeg se od trgovca uključenih u program "kupuje" hrana i odjeća putem bonova.

Problemi u zajednici

Nekim obiteljima u zajednici potrebna je hrana i topla odjeća

Usluge u zajednici

PRIMJER: Crkve u lokalnoj zajednici organiziraju prijevoz za prikupljanje hrane i odjeće, a potom je distribuiraju

Djeca školske dobi su na ulici kasno navečer radnim danom

Roditelji ne koriste ispravno zaštitna sjedala za djecu u automobilu

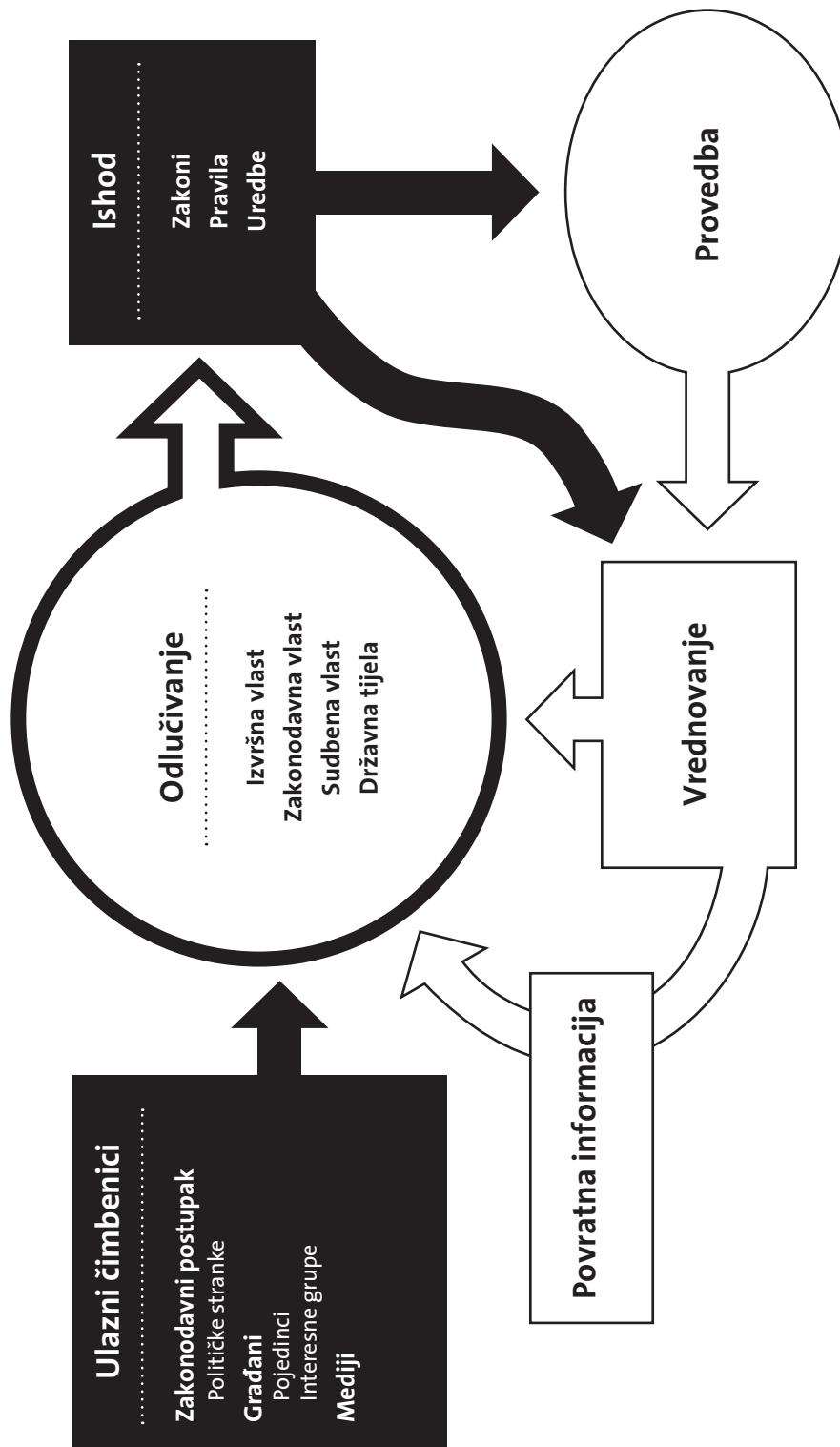
Jezero u gradskom parku je zagađeno i puno smeća

Mnogi učenici u lokalnoj srednjoj školi varali su na domaćoj zadaći i testovima

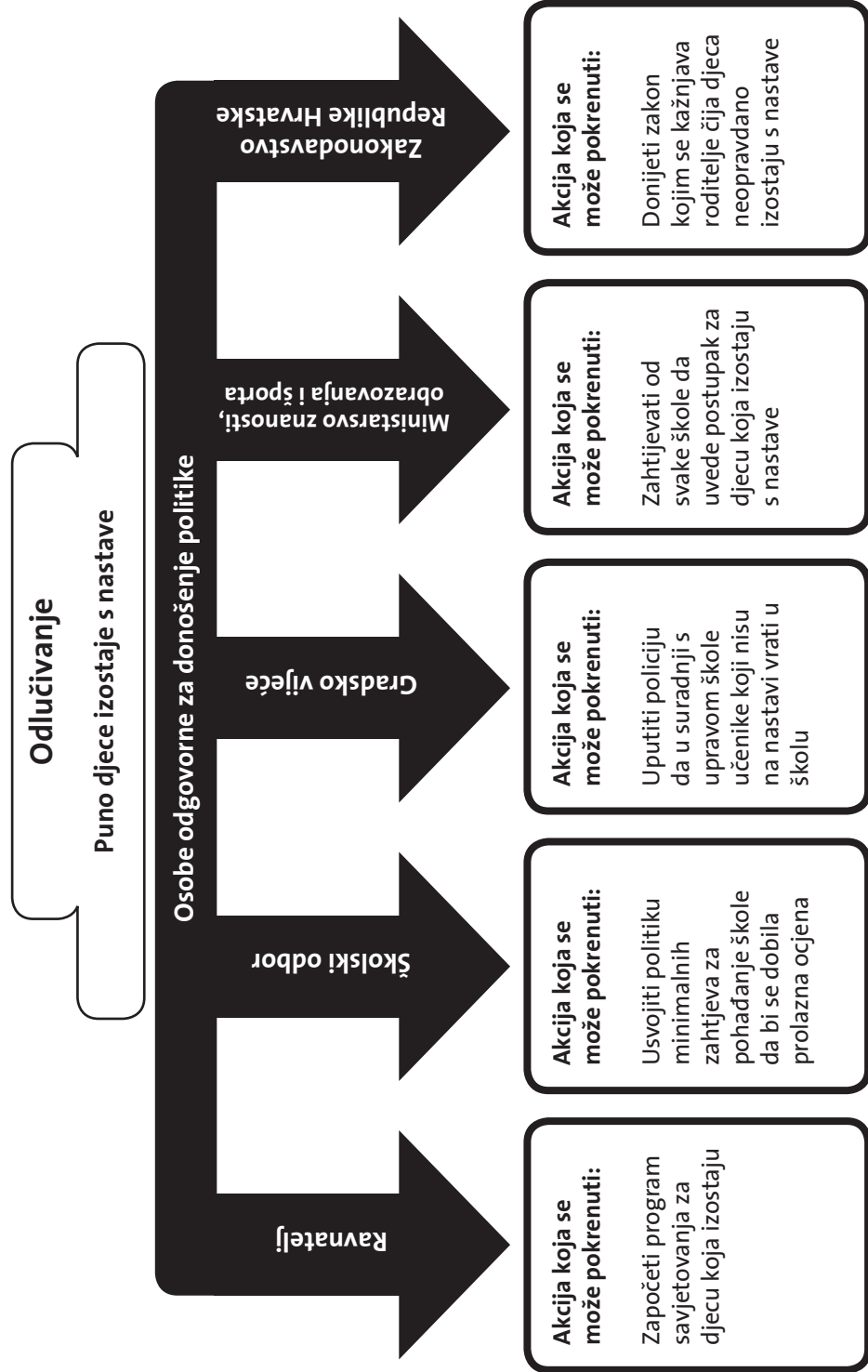

RADNI LIST 3 ZA UČENIKE - PROCES DONOŠENJA ODLUKE

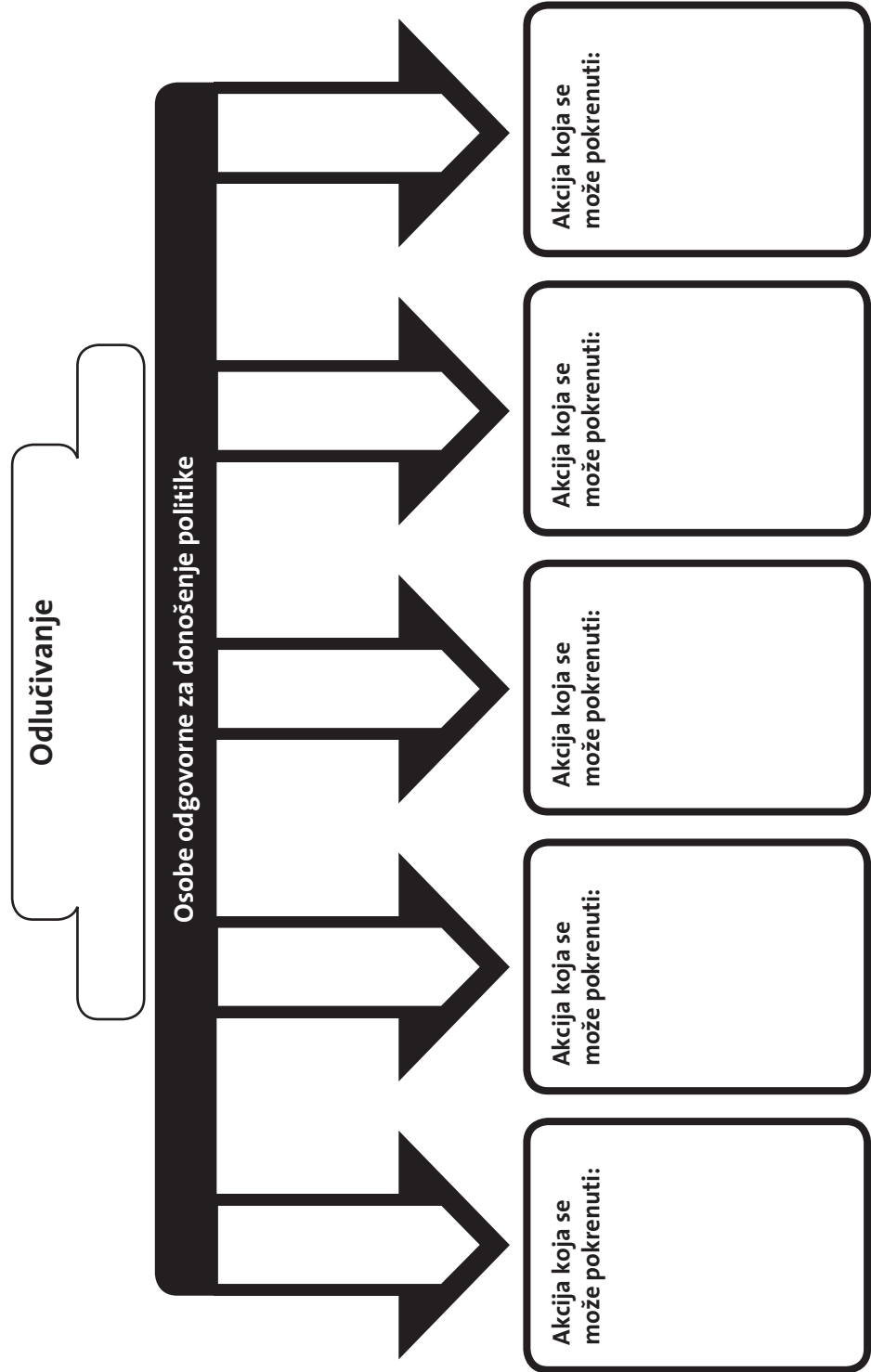
PROCES DONOŠENJA ODLUKE

TKO SU OSOBE ODGOVORNE ZA DONOŠENJE POLITIKE?

TKO SU OSOBE ODGOVORNE ZA DONOŠENJE POLITIKE?

RADNI LIST 5 ZA UČENIKE - PREDLAGANJE JAVNE POLITIKE

Pisanje teksta prikladnog za javnu politiku ili prijedlog zakona nije jednostavno. Ponekad je čak i ljudima koji pišu zakone potrebna pomoć. Sljedeće smjernice preuzete su s web stranice Ureda za zakonodavstvo Montane, SAD. U smjernicama se nalazi popis pitanja na koja autori zakona trebaju odgovoriti da bi zaposlenici ureda za zakonodavstvo mogli pretočiti njihove zamisli u prijedlog zakona, a potom ako prijedlog prođe zakonski postupak, i zakon.

Pregledajte deset pitanja na koje autori zakona trebaju odgovoriti. Ona vam mogu biti od koristi dok pripremate razrednu politiku i radite na trećem zadatku izrade portfelja - Predlaganje javne politike. Iako vi nećete doista pisati zakon za politiku koju predlažete, pitanja će vam pomoći da razjasnite kojim ćete se pitanjima baviti.

Pisac zakona mora ciljeve i politiku koju zahtijeva zakonodavac pretočiti u jasan i sažet jezik prijedloga zakona u skladu s zahtjevima navedenima u Priručniku za pisanje prijedloga zakona. Da bi to mogao učiniti, pisac zakona treba detaljne podatke od zakonodavca. Pravila Zakonodavnog vijeća nalažu da „Svi zahtjevi za pisanje prijedloga zakona moraju jasno navoditi što zakonodavac želi postići te naznačiti metodu kojom će se to postići. Pisac zakona, u suglasju s Izvršnim direktorom, ovlašten je vratiti zahtjev za pisanjem prijedloga zakona zakonodavcu i tražiti dodatne podatke.“ Zakonodavac koji zahtijeva da se prijedlog zakona napiše trebao bi moći odgovoriti na što je više moguće dolje navedenih pitanja. Molimo vas da i vi koristite dolje navedena pitanja.

1. Koji je točno problem koji treba riješiti?
2. Tko je osjetio posljedice problema - je li on raširen ili usko ograničen?
3. Koji je prijedlog rješenja problema?
4. Kako bi se trebalo postići rješenje, odnosno što bi vlast trebala poduzeti da se problem riješi?
5. Koji su željeni rezultati; ako prijedlog bude usvojen, koji će rezultati pokazati da je problem riješen?
6. Koga pisac zakona može kontaktirati da bi dobio podatke? (Pobrinite se da primjerak ovog obrasca date svakoj osobi koju navedete da će biti spremna odgovarati na ova pitanja).
7. Jeste li upoznati s postojećim posebnim zakonskim odredbama koje bi trebalo izmijeniti da bi se ostvario vaš prijedlog rješenja?
8. Postoji li zakonodavstvo druge države, organizacije, tijela za lobiranje, agencije ili nekog drugog izvora, koje može poslužiti kao model za vaš prijedlog zakona? Ako mislite da ste o nečemu nešto čuli ili pročitali, pokušajte naći što je moguće detaljnije reference na to, posebice izvor iz kojeg ste to saznali. Ako imate primjerak, molimo da ga priložite.
9. Zahtijeva li rješenje dodatna sredstva? Odakle će se ta sredstva prikupiti ili iz kog bi se postojećeg izvora mogla uzeti? (Mandatari lokalnih samouprava moraju odobriti izvor sredstava).
10. Koja alternativa zakonodavstvu je razmatrana kao rješenje problema? Kako to da ona nije uspjela?

RADNI LIST 6 ZA UČENIKE - KRITERIJI VREDNOVANJA VAŠEG PROJEKTA

Nakon što je razred dovršio portfelj i pripremio se za saslušanje, važno je da pregledate svoj rad da biste bili sigurni da ste napravili sve što se od vas očekuje. Dolje navedeni popis pomoći će vam da napravite samo-vrednovanje da biste odredili jeste li zadovoljili kriterije koje će procjenitelji koristiti pri procjeni vašeg rada.

PRVI DIO: razumijevanje problema

1. Je li vaša prva grupa navela i objasnila problem i njegove uzroke i dala dokaze da problem postoji?

DA   NE   TREBA DORADITI

2. pokazala da razumije pitanja vezana uz problem?

DA   NE   TREBA DORADITI

3. pokazala da razumije postojeću ili javnu politiku koja se predlaže

DA   NE   TREBA DORADITI

4. objasnila nesuglasice u vezi s problemom koje možda postoje u zajednici?

DA   NE   TREBA DORADITI

5. objasnila zašto tijela vlasti trebaju biti uključena u rješenje?

DA   NE   TREBA DORADITI

6. navela podatke na oglednom panou i u dokumentacijskoj mapi koji su međusobno povezani i podupiru se?

DA   NE   TREBA DORADITI

DRUGI DIO: raščlamba alternativnih politika

1. Je li vaša druga grupa navela dvije ili tri alternativne politike koje se bave navedenim problemom?

DA   NE   TREBA DORADITI

2. objasnila prednosti i nedostatke svake predstavljene alternativne politike?

DA   NE   TREBA DORADITI

3. uočila nepodudarnosti i razilaženja u svakoj alternativnoj politici?

DA   NE   TREBA DORADITI

4. navela podatke na oglednom panou i u dokumentacijskoj mapi koji su međusobno povezani i podupiru se?

DA   NE   TREBA DORADITI

TREĆI DIO: prijedlog javne politike i uvjerljivost

1. Je li vaša prva grupa dala prijedlog javne politike koji se bavi problemom i navela državno tijelo odgovorno za donošenje predložene javne politike?

DA   NE   TREBA DORADITI

2. potkrijepila prijedlog javne politike argumentima i dokazima?

DA   NE   TREBA DORADITI

3. navela prednosti i nedostatke predložene javne politike?

DA   NE   TREBA DORADITI

4. objasnila i potkrijepila dokazima da je predložena javna politika ustavna?

DA   NE   TREBA DORADITI

5. navela podatke na oglednom panou i u dokumentacijskoj mapi koji su međusobno povezani i podupiru se?

DA   NE   TREBA DORADITI

POGLAVLJE ČETIRI: Provedba plana akcije

1. Je li vaša grupa navela pojedince i grupe koji podupiru ili se suprotstavljaju vašem prijedlogu, a na koje će on imati utjecaja?

DA   NE   TREBA DORADITI

2. navela dužnosnike koji podupiru ili se suprotstavljaju vašem prijedlogu, a na koje će on imati utjecaja?

DA   NE   TREBA DORADITI

3. naznačila i objasnila slijed aktivnosti koje će se poduzeti da predložena javna politika bude donesena?

DA   NE   TREBA DORADITI

4. predložila akcije koje se nadograđuju na rad predstavljen u panoima prethodnih grupa?

DA   NE   TREBA DORADITI

5. navela podatke na oglednom panou i u dokumentacijskoj mapi koji su međusobno povezani i podupiru se?

DA   NE   TREBA DORADITI

CJELOKUPNI PORTFELJ: Je li vaš ukupni portfelj i predstavljanje na saslušanju

1. čine uvjerljiv i jasan slijed od jednog panoa/grupe do drugog?

DA   NE   TREBA DORADITI

2. sadrže dokumentirano istraživanje različitih izvora i navode odgovarajuće zabilješke o izvorima i dokazima koji su korišteni?

DA   NE   TREBA DORADITI

3. poštuju standarde dobrog pisanja i usmenog predstavljanja (brzina, artikulacija, stav, kontakt očima)

DA   NE   TREBA DORADITI

4. sadrže relevantne i prikladne grafičke prikaze i pisane podatke?

DA   NE   TREBA DORADITI

5. objašnjavaju zašto bi tijela vlasti trebala biti uključena u rješenje?

DA   NE   TREBA DORADITI

6. sadrže dokaze osvrta učenika u kojem oni navode što su naučili

DA   NE   TREBA DORADITI

BILJEŠKE

BILJEŠKE

